

# Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Atölye (Grafik) Dersinde Yazı ve Tipografi Öğretimi Uygulamaları<sup>1</sup>

Şirin BENUĞUR<sup>2</sup>

## ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim İş Eğitimi ABD Anasanat Atölye (Grafik) ve/veya Seçmeli Sanat Atölye (Grafik) derslerinde tipografi eğitiminin nasıl gerçekleştirildiğini ortaya koymaktır. Araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Hazırlanan anket, 2007-2008 öğretim yılının bahar döneminde 24 üniversitede bu dersi veren/vermiş olan 45 öğretim elemanına uygulanmıştır. Ayrıca çalışma evreninden 7 öğretim elemanı ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda sanat eğitimcisi yetiştirmede tipografi eğitiminin çok önemli ve gerekli olduğu, tipografi öğretimini planlarken farklı konu ve tekniklerden yararlanılarak uygulama yapılmasına, kuramsal bilgi vermeye, proje çalışmaları yaptırmaya, örneklerle konuyu açıklamaya, çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanmaya, tipografi öğretimini desteklemeye yönelik çeşitli etkinlikler gerçekleştirmeye önem verildiği belirlenmiştir. Tipografi öğretiminde öğrenciden, kaynak kitap ve ders saati süresinin yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar yaşandığı belirlenmiştir. Yazı dersinin tipografi öğretimine temel oluşturacağını ifade eden öğretim elemanları, dersin içeriğinin alan uzmanları tarafından zenginleştirilmesine, ders süresinin arttırılmasına ve tipografi dersleriyle desteklenmesine yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

*Anahtar Sözcükler:* Resim-İş Eğitimi, Grafik Tasarım, Tipografi, Yazı

## Practices of Writing and Typography Teaching at the Department of Fine Arts Education Workshop (Graphic Design) Course

### ABSTRACT

The aim of the study is to bring up how the typography education is practised in Education Faculty Department of Fine Arts Education Program at Graphic Studio Courses. The study is designed in terms of mixed research method. The questionnaire is applied to 45 faculties, who are taught or currently teaching graphic studio courses in those programs. In addition to the questionnaire, semi structured interviews were held with 7 faculties among the participants of the study. It is observed that, the faculties assigned importance to the utilization of various activities that fosters typography training such as making use of various approaches and techniques in teaching, preparing project works, providing theoretical background and practicing through various themes and techniques during planning. In terms of the obstacles that the faculties faced, student oriented problems, the insufficiency sources related to the typography training, and lack of enough time for the courses were reported by the participants. Advocating the fundamental role of handwriting in typography training, most of the faculties suggested that the content of the handwriting courses should be enhanced by the field experts.

*Key Words:* Arts and Crafts Education, Graphic Design, Typography, Writing

<sup>1</sup> Bu makale, "Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Anasanat Atölye (Grafik) Dersinde Öğretim Elemanlarının Yazı ve Tipografi Öğretimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

<sup>2</sup> Yrd. Doç. Dr. - Dumlupınar Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü - sirinbenugur@hotmail.com

## GİRİŞ

Gutenberg'in geliştirdiği baskı tekniğini açıklamakta kullanılan tipografi terimi, grafik tasarım ve bu alandaki teknolojik gelişmeler doğrultusunda anlamı ve kapsamı bakımından değişiklik göstermiştir. Günümüzde tipografi, yazı karakterlerinin ve metin bloklarının tasarlanması, dizilmesi ve düzenlenmesi ile ilgili bütün uğraşları ve bu alandaki teknolojik gelişmeleri kapsamaktadır (Becer, 2007, 14). Grafik tasarımda tipografi, düşünce, bilgi ve mesajları anlaşılabilir bir biçimsel düzen ile görsel bir dil ve farklı bir imge olarak ortaya koyan bir tasarım ögesidir. Yazı ve tipografi, grafik tasarımın temel ögesidir (Uçar, 2004, 106-162). Grafik tasarımın ve tipografinin öğretim programlarında yer almasında, grafik tasarım kavramının ortaya çıkışı ve günümüze kadar gelen süreçte geçirdiği aşamalar etkili olmuştur. Dolayısıyla tipografi eğitimi, grafik tasarım alanındaki gelişmeler doğrultusunda biçimlenmiştir. Grafik tasarım eğitimi, görsel iletişimi sağlamak amacıyla gerçekleştirilecek bir grafik ürünün tasarlanmasından, baskı aşamasına kadar geçen süreçteki tüm yöntem ve tekniklerini içeren bir eğitim olarak tanımlanabilir. Grafik tasarımın görsel iletişimi sağlama işlevi, tipografinin bir grafik iletişim aracı ve bir tasarım elemanı olarak eğitimdeki yerini belirlemiştir. Bu eğitimin önemli bir boyutunu, tipografi temel bilgisi, grafik-yazı ilişkisinin kurulması ve tipografinin tasarım ilkeleriyle uygulanmasına yönelik çalışmalar içermektedir.

Türkiye'de Eğitim Fakültesi bünyesinde yer alan Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Anasanat Atölye (Grafik) ve Seçmeli Sanat Atölye (Grafik) derslerinde, tipografi ile ilgili kuramsal bilgilere ve grafik ürün tasarlama sürecinde tipografinin estetik bir biçimde kullanılmasına yönelik çalışmalara yer verilmektedir. Bu derslerde, öğrencilerin tipografi temel bilgisi ile tasarım ilkelerini birleştirerek; geleneksel tekniklerin yanı sıra bilgisayar teknolojisini de kullanarak tasarım yapabilme becerisine sahip olmaları amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda verilen tipografi eğitimi, öğretmen ya da grafik tasarımcı olarak çalışmayı tercih edecek öğrencilerin mesleki yaşamlarında oldukça önem taşımaktadır.

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğretmen adayları, çalıştıkları kurumun ders programlarında yer alan tasarım bilgisi, afiş tasarımı gibi uygulamaları ve okul panosu, duvar yazısı, etkinlik davetiyesi gibi tipografinin yer aldığı kurum çalışmalarını gerçekleştirebilmelidir. Bununla birlikte grafik tasarımcı olarak reklâm ajansı, gazete, dergi, matbaa gibi özel sektörde çalışmayı tercih edecek öğrenciler de tipografi konusunda yeterli donanıma sahip olmalıdır (Kaptan, 2005, 56-57). Bu bağlamda, tipografi öğretimine ilişkin içerik ve uygulamaların günün koşullarına göre düzenlenmesi, öğretim elemanlarının tipografi ile ilgili gelişmeleri takip ederek bilgilerini güncellemeleri, çeşitli öğretim etkinlikleri ile tipografi öğretimini desteklemeleri gerekmektedir. Bu nedenle, öğretim elemanları Grafik Tasarım dersinde, öğrencilerin temel tipografi bilgi ve uygulama becerilerini kazanmalarını sağlayan öğretim etkinlikleri düzenlemelidir.

Yazının bir tasarım elemanına dönüştürülerek kullanılması biçiminde tanımlayabileceğimiz tipografinin, bir grafik tasarım elemanı olarak görsel iletişimi sağlama, yaşamın her alanında var olmasına yol açmıştır. Bu nedenle tipografinin yer almadığı bir grafik tasarım ürünüyle karşılaşmak neredeyse olanaksızdır. Tipografi, grafik tasarım içerisinde taşıdığı öneme bağlı olarak grafik tasarım eğitiminin de önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu nedenle, grafik tasarım eğitimi sürecinde öğrencilere, tipografinin tarihsel gelişim süreci ve tipografiye katkı sağlayanlar, tasarıma etkileri, tipografik karakterler, düzenleme ilkeleri, tipografik tasarımlarda özgünlük ve yaratıcılık gibi tipografi temel bilgi ve becerilerinin kazandırılması gerekmektedir. Tipografi temel

bilgisi, öğrencilerin tasarımlarının niteliğini arttırması bakımından oldukça önem taşımaktadır. Grafik tasarım eğitimi veren tüm kurumların öğretim programlarında tipografi, tasarım eğitiminin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı Lisans Programında, ASA (Grafik) ve SSA (Grafik) derslerinin temel amacı öğrencilere, grafik tasarım eleman ve ilkelerini kullanarak, çeşitli tekniklerle grafik ürün tasarlama becerisi kazandırabilmektir. Öğrenciler tipografik çalışmalarını geleneksel tekniklerin yanı sıra önemli ölçüde bilgisayar teknolojilerinden yararlanarak gerçekleştirmektedirler. Böylece öğrencinin, tipografinin yer aldığı mesleki uygulamaları geleneksel ve çağdaş tekniklerle gerçekleştirebilecek düzeyde donanıma sahip olması amaçlanmaktadır. Bu derslerde öğrencilerin öncelikle iyi bir görsel sanatlar eğitimcisi ve grafik tasarımcı olarak yetiştirilmelerinde temel sorumluluk öğretim elemanlarına düşmektedir. Öğrencilere belirlenen yeterliliklerin kazandırılmasında öğretim elemanlarının bu derslerde tipografi eğitimine yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar büyük önem taşımaktadır. Bu bakımdan etkili bir tipografi eğitiminin gerçekleştirilebilmesi için öğretim elemanlarının, tipografi eğitiminin amacı ve kapsamı dışında, nasıl yapılması gerektiği konusunda da yeterli bilgi ve deneyime sahip olmaları gerekmektedir. Öte yandan öğretim elemanlarının derslerinde, çağdaş öğretim teknolojilerinden yararlanarak öğretimi zenginleştirmesi giderek önem kazanmaktadır.

Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda tipografi eğitimi, öğrencilerin mesleki anlamda donanım kazanması ve tipografi bilgilerini gelecek nesillere aktararak, tipografinin işlevsel ve estetik bakımdan önemini kavratması bakımından oldukça önem taşımaktadır. Bu bakımdan Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda gerçekleştirilen uygulamaların, yaşanan sorunların ve çağdaş öğretim teknolojilerinin kullanılmasına ilişkin görüşlerin belirlenmesi tipografi öğretimine katkı sağlayabilir. Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda tipografi eğitimi ve öğretim elemanlarının tipografi eğitimi uygulamalarına ilişkin yapılmış çalışma sayısı oldukça azdır (Armutçu, 2006; Yücebaş, 2006). Araştırma bu gereksinimlerden doğmuştur. Bu araştırma ile Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanlarının tipografi öğretimine ilişkin gerçekleştirdikleri uygulamalar ve sorunlara ilişkin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nda tipografi eğitiminin temel boyutlarının, tipografi öğretiminde uygulamalardaki farklılıkların ve sorunların belirlenmesine ve tipografi eğitimi uygulamalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda araştırmanın genel amacı, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanlarının, ASA (Grafik) ve/veya SSA (Grafik) derslerinde, tipografi eğitimi uygulamalarını, tipografi eğitimi konusunda görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Öğretim elemanlarının Görsel Sanatlar Eğitimcisi yetiştirmede, tipografi eğitiminin rolüne ve önemine ilişkin görüşleri nelerdir?
- Öğretim elemanlarının görüşlerine dayalı olarak Yazı dersinin tipografi öğretimine etkileri nelerdir?
- Öğretim elemanlarının tipografi konularının öğretiminde gerçekleştirdikleri uygulamalar (süre, planlama, gerçekleştirilen etkinlikler, araç gereçler, atölye ortamı ve değerlendirme) nelerdir?
- Öğretim elemanlarının tipografi konularının öğretimi sürecinde yaşadıkları sorunlar ve tipografi eğitiminin daha iyi gerçekleştirilmesine yönelik önerileri nelerdir?

## YÖNTEM

### Araştırma Deseni

Bu bölümden itibaren ASA (Grafik) ve SSA (Grafik) derslerini birlikte tanımlamak için kısaca Grafik Atölye dersi tanımı, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı'nı tanımlamak için RİE ABD tanımı kullanılmıştır. Araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Bu çerçevede, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı öğretim elemanlarının Grafik Atölye derslerinde tipografi eğitimi uygulamalarına, tipografi eğitimi konusunda önerilerine dayalı olarak var olan durumun betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın genel amacına ulaşılabilmesi için tarama modeli kapsamında yöntem çeşitlemesinden yararlanılmıştır. Yöntem çeşitlemesi, aynı araştırma sorusunu yanıtlamak amacı ile birden çok araştırma yöntem ve tekniğinin kullanılmasıdır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması, yöntem çeşitlemesi olarak ifade edilmektedir (Denzin, 1994 Akt: Türnüklü, 2001, 9). Araştırmada nicel verilere destek olması bakımından nitel araştırma yöntemlerinin kullanılma nedeni şöyle açıklanabilir: Nitel araştırma yöntemi kullanılarak elde edilecek nitel araştırma sonuçları, nicel verilere derinlik, ayrıntı ve anlam kazandırmak amacıyla çok etkili bir biçimde kullanılabilir. Bir evrene ya da duruma yönelik genel bazı temaların bulunmasına, anket sonuçlarının daha anlamlı ve derinlemesine yorumlanmasına olanak verir (Yıldırım & Şimşek, 2000, 311). Bu bağlamda araştırmacı, her iki araştırma yönteminin birbirine sağlayacağı yararları göz önünde bulundurarak ve araştırmanın amacına göre her iki yöntemi kullanabilmektedir. Bu çalışmalarda betimsel istatistik ve nitel bulgular birlikte sunulmaktadır (Bogdan & Biklen, 1992). Araştırmanın nicel boyutunda, evreni oluşturan öğretim elemanlarının Grafik Atölye derslerinde tipografi eğitimi uygulamalarını, sorunlarını, gereksinimlerini, tipografi öğretme-öğrenme sürecinin geliştirilmesine yönelik görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla anket tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular yüzde ve frekans olarak verilmiştir. Araştırmanın nitel boyutunda ise, evrenden örneklem alınarak, öğretim elemanlarının görüş ve önerilerini belirlemek amacıyla yarı-yapılandırılmış görüşme tekniğinden yararlanılmıştır. Nitel veriler betimsel analiz tekniği ile çözümlenerek veriler sayısallaştırılmıştır.

### Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini, 2007-2008 öğretim yılında Türkiye'de Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Resim-İş Eğitimi'nde Grafik Atölye dersi bulunan 24 üniversite ve bu dersleri veren ya da daha önce vermiş olan toplam 55 öğretim elemanı oluşturmaktadır. Araştırma evreninin çok büyük olmaması ve daha güvenilir verilerin elde edilmesi amacı ile örneklem alma yoluna gidilmeyip "kendini örnekleyen evren" çalışma evreni olarak kabul edilmiştir (Çilenti, 1979, 102). Araştırmaya 45 öğretim elemanı katılmış, 10 öğretim elemanı katılmamıştır. Yanıtlanan 45 anket değerlendirilmeye alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının; 13'ü kadın, 32'si erkek; 3'ü Prof. (Dr.), 3'ü Doç. (Dr.), 16'sı Yrd. Doç. (Dr.), 16'sı öğretim görevlisi (Dr.), 5'i okutman, 1'i uzman, 1'i araştırma görevlisidir. Katılımcıların 5'i lisans, 11'i yüksek lisans, 12'si doktora, 17'si sanatta yeterlik eğitimi almıştır. Katılımcıların 5'i resim, 39'u grafik tasarım, 1'inin özgün baskı resim anasanat dalı mezunudur. Araştırmaya katılan 9 öğretim elemanı ASA (Grafik), 10 öğretim elemanı SSA (Grafik) ve 23 öğretim elemanı da her iki atölye dersini yürütmektedir.

Araştırmanın nitel bulgularının elde edildiği katılımcıların belirlenmesinde, amaçlı örnekleme teknikleri arasında yer alan ölçüt örneklemeden yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından belirlenen temel ölçüt doğrultusunda araştırmanın örneklemini; araştırmanın nicel verilerinin elde edildiği örneklemedeki öğretim elemanlarından seçilen 9 öğretim

elemanı oluşturmaktadır. Öğretim elemanlarından 1'i ile ön uygulama yapılmış ve ön uygulamanın yapıldığı öğretim elemanından elde edilen veriler analize katılmamıştır. Görüşmeye 2'si kadın, 6'sı erkek olmak üzere toplam 8 öğretim elemanı katılmıştır. Görüşmeye katılan öğretim elemanlarının 2'si 1–10 yıl, 2'si 11–20 yıl, 4'ü 21–30 yıl mesleki kıdeme; 4'ü doktora derecesine, 3'ü sanatta yeterlik derecesine, 1'i lisans derecesine sahiptir. Öğretim elemanlarının 2'si Prof. (Dr), 4'ü Yrd. Doç. (Dr), 1'i Öğretim Görevlisi, 1'i Araştırma Görevlisidir. Katılımcıların 7'si grafik tasarımı anasanat dalından, 1'i resim anasanat dalından mezundur. Öğretim elemanlarının 4'ü ASA (Grafik) ve SSA (Grafik) derslerini, 3'ü ASA (Grafik) dersini, 1'i SSA (Grafik) derslerini yürütmektedir ya da daha önce bu dersleri yürütmüştür.

### Veri Toplama Araçları ve Uygulanması

Bu araştırmanın temel veri toplama tekniği anket olarak belirlenmiştir. Araştırmanın nicel boyutta verilerini elde etmek amacıyla alanyazın taraması ve alan uzmanlarının görüşlerinden elde edilen verilerden yararlanılarak hazırlanan anketin geçerlik çalışmasında kapsam geçerliğinden yararlanılmıştır. Bu doğrultuda anketin kapsam geçerliğinin sağlanması için uzman görüşüne başvurulmuştur. Uzman görüşüne sunulacak olan öneriler doğrultusunda ankette gerekli düzeltmeler yapılmış ve anket formu ön uygulama için hazır duruma getirilmiştir. Anket formunun ön uygulaması, çalışma evrenine benzer özellikler taşıyan dört öğretim elemanına uygulanmıştır. Ön uygulamaya katılan öğretim elemanlarının tümü erkek olup, anasanat dalları grafik tasarımıdır. Öğretim elemanlarından birinin mesleki kıdemi 23 yıl, diğerlerinin ise 30 yıl ve üzeridir. Görev yaptıkları üniversiteler ise Hacettepe Üniversitesi, Maltepe Üniversitesi ve Doğu Üniversitesi'dir. Ön uygulamanın ardından gerekli düzeltmeler yapılarak anket formuna son biçimi verilmiştir.

Anket üç bölümden oluşmuştur. İlk bölümde öğretim elemanının cinsiyetini, akademik unvanını, eğitim durumunu, mesleki kıdemi, anasanat dalını ve yürütmekte olduğu grafik atölye derslerini belirlemeye yönelik maddelere yer verilmiştir. Anketin ikinci bölümünde tipografi öğretimi ile ilgili on beş soru ve maddeye, üçüncü bölümde tipografi öğretiminin internet ortamında verilmesine ilişkin görüşlerle ilgili sekiz soru ve maddeye yer verilmiştir. Anketin ikinci ve üçüncü bölümünde 5'li likert tipi maddeler, seçenekli sorular ve açık uçlu sorular yer almıştır. Anket toplam otuz sorudan oluşmuştur. Araştırma evrenini oluşturan üniversitelerden uygulama için gerekli izin alınmasının ardından, hazırlanan anket formu 2007–2008 öğretim yılı bahar döneminde Mart-Haziran ayları arasında araştırmacı tarafından, araştırma kapsamındaki tüm öğretim elemanlarına gönderilmiştir. Öğretim elemanları anket formunu yanıtladıktan sonra, posta ya da elektronik posta yoluyla formu araştırmacıya ulaştırmıştır. Gönderilen anket formunu yanıtlamayan öğretim elemanlarına telefonla ulaşılmış; anket formu posta ve elektronik posta aracılığıyla tekrar gönderilmiştir.

Araştırmanın nitel verileri yarı yapılandırılmış görüşme yolu ile elde edilmiştir. Araştırma verilerinin toplamasında yarı yapılandırılmış görüşme tekniğine uygun olarak, araştırmacı tarafından "Öğretim Elemanı Görüşme Formu" hazırlanmıştır. Görüşme Formu'nun geliştirilmesi sürecinde öncelikli olarak ilgili alanyazın taranmış ve öğretim elemanlarıyla tipografi öğretimi ve uygulamalar hakkında ön görüşmeler yapılmıştır. Bu doğrultuda, tipografi öğretiminin değerlendirilmesini amaçlayan görüşme soruları oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme soruları uzman görüşlerine sunulmuştur. Görüşme soruları araştırmacı dışında, toplam 6 uzman tarafından değerlendirilmiştir. Hazırlanan görüşme soruları tipografi dersi veren bir öğretim elemanına gösterilmiş ve anlaşılmayan

noktalar olup olmadığı sorulmuştur. Alınan öneriler doğrultusunda görüşme sorularına son biçimi verilmiştir. Görüşme formu dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, araştırmacının kendisini tanıttığı, araştırmanın amacı ve görüşme sürecine ilişkin bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde öğretim elemanlarının araştırmaya gönüllü olarak katıldığına ilişkin imza atacağı bir izin belgesine, üçüncü bölümde öğretim elemanının kişisel bilgilerini yazabileceği maddelere, dördüncü bölümde ise görüşme sorularına yer verilmiştir. Ayrıca araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için katılımcıların görev yaptıkları üniversitelerden gerekli izin alınmıştır. Araştırma izni alındıktan sonra görüşmenin ön uygulaması bir öğretim elemanı ile gerçekleştirilmiştir. Görüşme belirlenen gün ve saatte, bire-bir olarak yapılmıştır. Görüşmenin ön uygulamasında, öğretim elemanına araştırmanın amacı ve nasıl bir süreç izleneceği açıklanmıştır. Öğretim elemanı görüşme formunu okuyup yazılı izin belgesini imzaladıktan sonra görüşme yapılmıştır. Görüşme sürecinde öğretim elemanına görüşme soruları, görüşme formunda yazıldığı biçimiyle sorulmuştur. Görüşme tamamlandıktan sonra, öğretim elemanına anlayamadığı bir soru olup olmadığı sorulmuş ve öğretim elemanı soruların anlaşılır olduğunu ifade etmiştir. Böylece görüşme formu uygulanmaya hazır hale getirilmiştir.

Görüşmeler, 15.03.2008 ile 19.06.2008 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin yapılabilmesi için gerekli resmi izin belgesi Fakülte Dekanlığından alınmıştır. Görüşme tarihinden önce öğretim elemanları ile yüz yüze, elektronik posta ya da telefon aracılığıyla görüşülerek, araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden öğretim elemanlarından randevu alınmıştır. Görüşmede sorulacak sorular, görüşülecek tüm öğretim elemanlarına bir gün öncesinden elektronik posta aracılığıyla gönderilmiştir. Görüşmeler, öğretim elemanlarından kendilerinden elde edilen bilgiler doğrultusunda, önceden kararlaştırılan yer ve zamanda gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı öğretim elemanlarına her görüşme öncesinde, araştırmanın amacını açıklayarak, görüşme sonuçlarının daha ayrıntılı değerlendirilebilmesi ve görüşme sırasında akıcılığının bozulmaması için teyp kullanılarak görüşmenin kaydedileceği belirtilmiştir. Ayrıca bu kayıtların ve dökümlerin güvenilirlik çalışması yapacak uzmanın dışında hiç kimse tarafından dinlenmesinin ya da okunmasının olanaklı olmadığı vurgulanmıştır. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından ve birebir olarak gerçekleştirilmiştir.

## **Verilerin Analizi**

### **Anket Yoluyla Elde Edilen Verilerin Analizi ve Yorumlanması**

Araştırma verilerinin analizinden önce değerlendirmeye alınacak anketler numaralandırılmıştır. Öncelikle geri dönen anketlerde bulunan verilerin işlenebilmesi için anketlerin gerektiği biçimde doldurulup doldurulmadığı incelenmiştir. Gelen tüm anket formlarının (45 adet) gerektiği biçimde doldurulduğu ve araştırmaya uygun olduğu belirlenmiştir. Anket yoluyla elde edilen nicel verilerin analizinde betimsel istatistik kullanılmıştır. Veriler çözümlenirken öncelikle katılımcılara yönelik demografik bilgiler süresiz değişkenlerde yüzde ve frekans, sürekli değişkenlerde ise ortalama ve standart sapma biçiminde verilmiştir. Tipografi öğretimi ile ilgili var olan durumun değerlendirilmesine ve önerilere yönelik soruların incelenmesi amacıyla katılımcıların her soruya verdikleri yanıtlar yüzde ve frekanslar biçiminde rapor edilerek incelenmiştir. Beşli derecelendirmelerde olumlu yanıtların toplamı olarak, dört ve beş değerlerini işaretleyen katılımcıların yanıtları değerlendirmeye alınmıştır. Anket formunda yer alan açık uçlu soru ve maddeler nitel veri olarak kabul edilmiştir. Açık uçlu soru ve maddelerden toplanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmış, bulgular nicel olarak

sunulmuştur. Ankette yer alan açık uçlu soruların tümü değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda, araştırmaya katılan öğretim elemanlarının her bir açık uçlu soruya verdikleri yanıtların dökümü yapılmıştır. Her bir soru maddesinin altına soru ile ilgili yanıt seçeneklerinin yazılı olduğu “Kodlama Anahtarı” oluşturulmuştur. Kodlama anahtarında araştırmanın sorularına ve bu soruların yanıtlarını içerecek biçimde oluşturulan seçeneklere yer verilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini gerçekleştirmek amacıyla, öğretim elemanlarının açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar araştırmacı ve bir uzman ile incelenerek “Görüş Birliği” ve “Görüş Ayrılığı” olan maddeler belirlenmiş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği Miles ve Huberman’ın (1994, 64) *Güvenirlilik = Görüş Birliği / (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100* formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Değerlendirme sonucunda tüm maddelerde görüş birliği sağlanmış ve araştırma % 92,3 güvenilir kabul edilmiştir.

### **Görüşmelerden Elde Edilen Verilerin Analizi ve Yorumlanması**

Bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde, betimsel analizin tercih edilme nedeni, araştırmada kuramsal çerçevenin temel boyutlarının oluşturulmuş olmasıdır. Araştırma kapsamında öğretim elemanları ile yapılan görüşmelerde kaydedilen ses dosyaları araştırmacı tarafından çözümlenmiş ve görüşmelerin dökümü görüşme formlarına aktarılmıştır. Katılımcılara ÖE1 (Öğretim Elemanı1); anketler için ise a.n.1 (Anket No1) gibi kod ismi verilmiştir. Görüşme dökümleri tamamlandıktan sonra ses dosyaları alandan bir uzmana verilerek yanlış ya da eksik bölümler kontrol edilmiştir. Görüşme dökümlerinin ardından verilerin kodlanması aşamasına geçilmiştir. Görüşme formlarındaki veriler araştırmacı tarafından kodlanmış, öğretim elemanlarının tipografi eğitimine ilişkin kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar kodların kaynağını oluşturmuştur. Araştırmacı tüm verileri kodlayarak ardından bir kod listesi oluşturmuştur. Kod listesi üzerinde çalışan araştırmacı kodlardan hareketle temaları belirlemiştir. Araştırmacı dışında iki uzman daha görüşme dökümlerini incelemiş, tema ve alt temaları belirlemiştir. Araştırmacı ve uzmanlar tarafından ayrı ayrı okunarak oluşturulan tema ve alt temalar için “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” olan konular tartışılarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Araştırmacı ve uzmanlar arasındaki görüşme sorularının kodlamalarının karşılaştırılması sonrasında elde edilen güvenilirlik yüzdeleri incelendiğinde güvenilirlik oranlarının % 81,8-% 100 arasında değiştiği görülmektedir. Araştırmada her iki uzmanla yapılan güvenilirlik çalışması sonucunda elde edilen güvenilirlik yüzdelerinin ortalaması ise % 95,64 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç % 70’den yüksek olduğu için araştırma güvenilir kabul edilmiştir.

## **BULGULAR**

Bulgular ve yorumların sıralanmasında, araştırmanın amacında belirtilen soruların sırası dikkate alınmıştır.

### **Öğretim Elemanlarının Tipografi Öğretiminin Sanat Eğitimcisi Yetiştirmedeki Yeri ve Öneme İlişkin Görüşleri**

Öğretim elemanlarına, tipografi öğretiminin sanat eğitimcisi yetiştirmedeki yeri ve önemine ilişkin görüşleri anket formunda II. Bölüm 22. soruda açık uçlu soru biçiminde sorulmasına karşın, araştırmanın amaçları göz önünde bulundurularak, bulgularda ilk başlıkta yer verilmiştir. Araştırmanın 1. amacına ilişkin olarak, öğretim elemanları ile yapılan görüşmeler sonucunda tipografi öğretiminin sanat eğitimcisi yetiştirmedeki yeri ve önemine

ilişkin olarak öğretim elemanlarından 14'ü "Sanat eğitimi ve eğitimcisi için çok önemli ve gerekli", 10'u "Sanat eğitimcisinin mesleki gelişimine katkı sağlar", 10'u "Grafik tasarım eğitimi için çok önemli ve gerekli", 8'i "Sanat eğitimcisinin bireysel gelişimine katkı sağlar" biçiminde görüş belirtmiştir. Öğretim elemanları tipografi öğretiminin, sanat eğitimi ve sanat eğitimcisi için önemine ilişkin olarak "Figür ne derece önemliyse, tipografi de aynı değerde önemlidir" (anket no. 25) ve öğrenci "(...) tipografi ilgili temelleri almalı ve bunları sanat ortamı ya da öğretim ortamında kullanabilmelidir" (a.n.39) biçiminde görüş belirtmişlerdir. Tipografinin, görsel bir iletişim aracı olmasının yanı sıra kültürel ve estetik anlamda önemine değinen bir öğretim elemanı görüşlerini şöyle açıklamıştır; "Sanat eğitimcisi yetiştirme anlamında düşünüldüğünde ise elbette ki tipografi yalnızca bir iletişim aracı olarak değil aynı zamanda bir kültür, bir yaşam ve bir estetik araç olarak kabul edilmelidir"(a.n.13). Tipografi öğretiminin, sanat eğitimcisinin mesleki gelişimine katkı sağladığını belirten öğretim elemanları, öğrencinin mezun olduğunda tipografi bilgisinin mutlaka gerekli olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

*Öğrenci profili birinci derecede görsel sanatlar öğretmeni olmak üzere öğrenci yetiştiriyoruz. Bazıları serbest grafiker ya da tasarımcı olarak (tekstil) çalışıyorlar. Dolayısıyla yaptığı işle tipografiyi ve tipografinin ağırlıklı kullanıldığı okulun grafik işleri, tahtaya düzgün yazı yazması, duyuru panolarını hazırlaması öğretmenlikte çok önemli. Hangi alanda çalışırsa çalışsın tipografi bilgisi çalışmaların her alanında ağırlıklı olarak kullanılacaktır (a.n.10).*

Öte yandan kimi öğretim elemanları "Tipografi öncelikle grafik tasarımcıyı ilgilendiren bir konudur" (a.n.17) ve "Tipografi öğretiminin sanat eğitimcisi yetiştirmek için çok gerekli olduğunu düşünmüyorum. Grafik tasarım eğitimi için daha gerekli buluyorum" (a.n.15) biçiminde görüş belirtmiştir. Öğretim elemanları tipografi öğretiminin öğrenciye geniş bir bakış kazandırması ve öğrencinin bireysel gelişimine katkı sağlamasına ilişkin görüşlerini "(...) tipografi, görsel kültürün geliştirilmesine katkı sağlayarak, sanat eğitimcisinin beğeni düzeyini arttırır" (a.n.38) ve "Tipografi öğretimi sanat eğitimcisinin yetişmesinde, eğitimcinin bakış açısını zenginleştirebilir" (a.n.9) biçiminde ifade etmişlerdir. Tipografi öğretiminin sanat eğitimcisi yetiştirmedeki yeri ve önemine ilişkin olarak öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretim elemanlarının 8'i tipografi öğretiminin "Sanat eğitimcisi yetiştirmede önemli ve gerekli", 3'ü "Grafik tasarım eğitimi için önemli ve gerekli", 2'si "Toplumun estetik beğeni düzeyini geliştirmede önemli" olduğu biçiminde görüş belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarından ÖE2, sanat eğitiminde tipografinin çok önemli bir yeri olduğunu ifade ederek görüşlerini "(...) yazıyı iyi kullanabilen, estetik kurallarını iyi bilen, yazı yazabilen ve bunu öğrencilere aktarabilen bir eğitimcinin, tipografi konusunda gerekli ve yeterli bilgiye sahip olması gerekmektedir" (ÖE2, st.5-8) biçiminde dile getirmiştir. Tipografinin sanat eğitimcisinin yetiştirilmesinde ve grafik tasarım eğitiminde önemine ilişkin olarak öğretim elemanları görüşlerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

*Günümüze baktığımızda çevremizdeki tüm etkenler tipografinin olmazsa olmazlığı konusunda bize çok doğru bilgilerin giderek daha çok yaşamımıza girdiğini göstermektedir. Dolayısıyla sanat eğitimcisi mutlaka tipografi dersini almalı yani bunu yalnız grafik tasarımı dersleri içinde değil genel öğretim yaşamının mutlaka olmazsa olmazlardan bir tanesi olarak değerlendirmeli (...) Biz çağın insanı olacaksak, sanat eğitimcisi çağın insanı olaksa tipografi öğretimi mutlaka bizim yaşantımızda yararlı olur diye düşünüyorum (ÖE6, st.3-15, 33-35).*



Öğretim elemanları “Toplumun estetik beğenisini geliştirme” bakımından da tipografi öğretiminin önemini vurgulamışlardır. Öğretim elemanlarından ÖE1 ve ÖE4, tipografi öğretiminin sanat eğitimcisi yetiştirmedeki önemini ve sanat eğitimcisinin toplumun estetik beğeni düzeyini arttırması yönündeki görevini kültür ve günlük yaşamla ilişkilendirerek şu şekilde açıklamıştır:

*(...) eğer biz insanların estetik açıdan bir deneyim kazanmasını istiyorsak, başlangıçta sanat eğitimcisine, daha sonra da bireylere yansımaları gerekiyor. İşte bu noktada kültürün bir alanı olan tipografinin öğrenilmesi, iyi bir şekilde kavranılması ve bunun başka bireylere aktarılması, sanat eğitimcisinin bu alanda iyi yetiştirilmesini zorunlu kılıyor. Dolayısıyla tipografiyi iyi kavrayan bir sanat eğitimcisi, aynı zamanda bireylerin ve dolayısıyla da toplumların daha düzenli daha dengeli bir şekilde yeni ürünler ortaya koyabilmesine veya daha önce var olan ürünlere sahip çıkılmasına önemli katkılar sağlayabilir ve estetik beğenilerinin daha yüksek düzeyde oluşmasını sağlayabilir (ÖE1, st.5–27).*

*(...) Sanat eğitimcisinin, ülkenin sanatçısının, her konuda çalışan insanların, sanat tüketicisinin, sanattan anlayan insanların yetişmesinde çok önemli bir rolü var. O nedenle sanat eğitimcisi tipografiyi anlamalı ki, kendi yetiştirdiği öğrencilerine de anlatabilsin. (...) Sanat eğitimcisi, sadece tasarımcı ya da sanat eğitimcisini yetiştirmek anlamında önemli değildir; sanat tüketicisinin beğenisini yükseltme anlamında da çok önemlidir. O nedenle tipografiyi, mutlaka ve mutlaka sanat eğitimcisinin iyi bilmesi ve bunu iyi aktarabilmesi gerekiyor (ÖE4, st.8–40).*

Nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgulara göre, her iki veri grubunda da öğretim elemanları tipografi eğitiminin sanat eğitimcisi yetiştirmede ve grafik tasarım eğitiminde çok önemli ve gerekli olduğunu vurgulamışlardır. Öğretim elemanları iyi bir sanat eğitimcisinin tipografi bilgisine sahip olması gerektiğine, sanat eğitimcisinin yetiştirilmesinde tipografi öğretiminin öğrenciye titiz çalışma disiplini, görsel kültür ve zengin bir bakış açısı kazandırması bakımından bireysel gelişime katkı sağladığına, mesleki donanım bakımından gerekli olduğuna, kültür aktarımına ve toplumun estetik beğeni düzeyinin geliştirilmesine katkı sağlaması bakımından önemli olduğuna ilişkin görüş bildirmişlerdir. Öte yandan kimi öğretim elemanları, tipografi öğretiminin özellikle grafik tasarım eğitiminde önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu doğrultuda görüş bildiren öğretim elemanlarının Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım Bölümünden mezun oldukları görülmüştür. Bu bağlamda tipografi eğitiminin sanat eğitimcisi yetiştirmedeki rolüne ilişkin görüş farklılıklarının, genellenememekle birlikte öğretim elemanlarının mezun oldukları okulların temel amaçlarından ve verilen eğitimden kaynaklandığı yorumu yapılabilir.

### **Öğretim Elemanlarının Yazı Dersinin Tipografi Öğretimine Katkı Sağlama Durumuna, Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri**

Öğretim elemanlarına, yazı dersinin tipografi öğretimine katkı sağlayıp sağlamadığı sorulmuş, öğretim elemanlarının 28’i yazı dersinin tipografi öğretimine katkı sağladığını, 17’si katkı sağlamadığını ifade etmişlerdir. Yazı dersinin tipografi öğretimine katkı sağladığını belirten katılımcılara, verdikleri yanıtların nedenlerine ilişkin görüşleri açık uçlu

sorularla sorulmuştur. Araştırmanın 2. amacına ilişkin olarak öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerden de bu konuya ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Anket verilerine göre öğretim elemanlarından 24'ü yazı dersi "Tipografi öğretimine katkı sağlar", 13'ü "Öğrenci harflerin yapısını ve düzenleme ilkelerini kavrar", 6'sı "Tipografi öğretiminin temelidir", 6'sı "Grafik tasarım çalışmalarına katkı sağlar", 5'i "Öğrenci yazıyı kompozisyon içerisinde düzenleme becerisi kazanır", 4'ü "Doğru ve güzel yazı yazma becerisini geliştirmeye katkı sağlar", 3'ü "Bireysel gelişime katkı sağlar", 2'si "Kısmen katkı sağlar" biçiminde görüş bildirmiştir. Görüşme verilerinden elde edilen bulgulara bakıldığında ise 3 öğretim elemanı "Yazı dersi tipografi öğretiminin temelini oluşturur", 3 öğretim elemanı "Yazı dersi tipografi öğretimiyle ilişkilidir", 1 öğretim elemanı "Mesleki katkı sağlar" biçiminde görüş belirtmiştir. Yazı dersinin, tipografi öğretimine katkı sağladığı yönünde "Evet" yanıtını veren ve nedenleri konusunda görüş bildiren öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu yazı dersinde öğrenilen harflerin temel yapılarının tipografik çalışmalarda yararlı olacağını ve temel oluşturacağını belirtmişlerdir.

Bu konuyla ilgili olarak öğretim elemanları, "Tipografinin ana elemanı olan harflerin temel yapısını çözümlenmeleri ve tanımları açısından başlangıç olarak kesinlikle önemlidir" (a.n. 10) ve "Yazı dersi öğrencilerin harf kavramını geliştirir, tipografide kullanacakları alfabelerin görsel olarak algılanmasını sağlar. Kullanacağı tasarımlarda kaligrafik özellikler arar, bunları estetik tipografi alanında kullanabilir" (a.n.23) biçiminde görüş belirtmiştir. Yazı dersinin grafik tasarım çalışmalarına katkı sağlayacağını belirten öğretim elemanları görüşlerini "Yazı dersinde harflerin temel yapılarını iyi öğrenmeleri (karakter, espas vb.) öğrencilerin tasarım süreçlerinde başarılarını arttırmaktadır" (a.n.20) ve "Tipografi yazı karakterleriyle sanatsal bir kompozisyon yaratma yetkinliğini aradığı için bu çalışmalar grafik düzenleme ya da diğer sanatsal çalışmaları desteklemektedir"(a.n.29) biçiminde dile getirmiştir. Yazı dersinin tipografi öğretimine katkı sağladığına ilişkin bulgular, araştırmanın 2. amacına ilişkin olarak öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularla da örtüşmektedir. Öğretim elemanları yazı dersinin tipografi öğretimine katkısı, yazı dersi ve tipografi eğitimi arasındaki ilişkiye ve mesleki katkısına yönelik olarak görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

(...) yazıyla ilgili temel konuları bilmeden tipografiyle ilgili çalışmaları yapmak aslında zor. Harf nedir, harf aralığı nedir, serifi var mı yok mu gibi. Ama bunu aşabilmek, tipografi öğretiminin kalitesini yükseltebilmek için mutlaka yazı dersinin hakkıyla yapılması gerekiyor. Elbette ki bir sanat eğitimcisi yetiştirmede tipografi öğrenimi son derece önemli, ama bunun öncesinde yani tipografi eğitimine ya da öğretime gelinceye kadar yazıyı temel olarak bilmesi gerekiyor (ÖE7, st. 13-23). Yazıyı resim veya görsel tasarımın bir elemanı olarak düşünüp, yazıyı görsel tasarım elemanı olarak değerlendirmek gerekiyor (ÖE5, st.62-84).

Bulgular incelendiğinde, öğretim elemanları yazı dersi ile tipografi eğitimi arasında ilişki bulunduğunu ve yazı dersinin tipografi eğitimine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Ayrıca yazı dersinin harflerin yapısının, düzenleme ilkelerinin ve yazıyı görsel bir eleman olarak kompozisyon içerisinde düzenleme becerisi kazanılması bakımından tipografinin temelini oluşturduğuna ilişkin görüş bildirdikleri görülmüştür. Öğretim elemanları ayrıca, yazı dersinin grafik tasarım derslerinde gerçekleştirilecek tasarım çalışmalarına temel oluşturduğu, doğru ve güzel yazı yazma becerisi ve disiplinli çalışma becerisi kazandırdığını belirtmişlerdir.

## Öğretim Elemanlarının Yazı Dersinin Tipografi Öğretimine Katkı Sağlamamasının Nedenlerine ve Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşleri

Yazı dersinin tipografi öğretimine katkı sağlamadığını belirten katılımcılara, verdikleri yanıtların nedenlerine ilişkin görüşleri açık uçlu soru ile sorulmuştur. Araştırmanın 2. amacına ilişkin olarak öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerden de bu konuya ilişkin bulgular elde edilmiştir. Anket verilerinden elde edilen bulgulara göre öğretim elemanlarının 10'u yazı dersinin "İçerik, amaç ve uygulamalar birbirinden farklı" olması, 9'u "Süre, içerik ve uygulama bakımından yetersiz" olması, 5'i "Öğretim elemanının yeterli donanımına sahip olmaması" nedeniyle katkı sağlamadığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Yazı dersinin, tipografi öğretimine katkı sağlamadığı yönünde "Hayır" yanıtını veren, nedenleri ve yazı dersinde yaşanan sorunlara ilişkin görüş bildiren öğretim elemanları yazı dersinin içerik, amaç ve uygulamalar bakımından tipografi öğretilmesiyle bağdaşmayacağını, tipografinin ayrı bir uzmanlık alanı olarak farklı amaç ve uygulamalar içerdiğini belirtmiştir. Bir öğretim elemanı bu konudaki görüşlerini "Yazı dersinde verilen eğitim yazıyı kavratma ölçülü ve güzel yazıyı öğretme üzerine. Tipografi ise baslı basına bir kompozisyon ve yaratıcılık; yazıyı eğip bükme yeniden şekle sokmayı gerektiriyor" (a.n.7) biçiminde belirtmiştir. Aynı konuyla ilgili olarak bir diğer öğretim elemanı "Yazı dersleri genellikle kaligrafi ağırlıklı yürütülmekte ve çoğunlukla temel yazı karakterlerini içermektedir. İlköğretim müfredatlarına uygun olarak sürdürülmesi nedeniyle tipografiyle bağdaşmamaktadır" (a.n.17) biçiminde görüş belirtmiştir. Temel olarak harfleri doğru ve okunaklı yazma becerisi kazandırılan yazı eğitimi ile yazıyı bir grafik tasarım elemanı olarak kullanabilmenin farklı olduğunu belirten bir öğretim elemanı ise görüşlerini şöyle açıklamıştır:

*Yazı dersi, yalnız öğretmen adaylarının harfleri doğru, okunaklı yazmalarını ve böylece öğrencilerine harfleri doğru yazmalarını öğretebilmelerini sağlamaktadır. (...) Ancak, grafik tasarımın temel elemanlarından biri olarak ele alınacak yazı, harfin anatomisini ve etkililiğini irdeleyerek, diğer görsel elemanlarla ilişkilendirilmeyecektir. Bu ayrı bir uzmanlık alanıdır (a.n.45).*

Öğretim elemanları yazı dersinin süre, içerik ve uygulama bakımından yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Bir öğretim elemanı bu konudaki görüşlerini "Yürütülen program; ağırlıkta temel yazı kurallarının öğretimine yoğunlaştığı için tipografinin hayat bulduğu çalışmalara, ders süresi bakımından yeteri kadar uygulamalı olarak değinilememektedir" (a.n.45) biçiminde dile getirmiştir. Bir diğer öğretim elemanı ise görüşlerini "Ders saat, kredi ve müfredat olarak yetersiz. Ders müfredatı harf anatomisi, belirli fontları tanıtmak ve bloklamayı sınırlı görünüyor. Ya da ders, veren elemanın sınırları çerçevesinde kalıyor" (a.n.1) biçiminde dile getirmiştir. Yazı dersini veren öğretim elemanının yeterli donanımına sahip olmaması nedeniyle tipografi öğretimine katkı sağlamayacağını açıklayan öğretim elemanlarından biri bu konuya ilişkin görüşlerini, "Yazı dersini veren öğretim elemanlarının konunun uzmanı olmamaları. Bu nedenle yazı dersinin önemini kavramamış olmaları (...) Grafik tasarımda yazının önemini bilinmemesi" (a.n.27) nedeniyle tipografi öğretimine katkı sağlamayacağını belirtmiştir. Bir diğer öğretim elemanı ise "(...) dersi veren öğretim elemanının sınırları çerçevesinde kalıyor. Oysa tipografi tarihi ve etimolojisi bilgisine de sahip olunması gerekiyor ki hangi grafik tasarımda hangi fontta yazı seçmesi gerektiğini bilebilsin" (a.n.1) biçiminde görüş bildirmiştir.

Yazı dersinin tipografi öğretimine katkı sağlamamasına ve yazı dersinde yaşanan sorunlara ilişkin bulgular, araştırmanın 2. amacına ilişkin olarak öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgularla da örtüşmektedir. Yazı dersi ile ilgili

sorunlarla ilgili olarak öğretim elemanlarından 5'i "İçeriğin yetersizliği ve güncellenmemesi" 3'ü "Sürenin yetersizliği", 2'si "Yazı dersine gereken önemin verilmemesi", 2'si "Öğretim elemanının nicelik ve nitelik bakımından yeterli olmayışı" 1'i "Yeterli sayıda ve nitelikte kaynağın olmayışı" biçiminde görüş belirtmiştir. Aynı çizelgede yer alan yazı dersine yönelik önerilerle ilgili olarak öğretim elemanlarından 5'i "Yazı dersinin içeriği güncellenmeli ve zenginleştirilmeli" 4'ü "Ders saati arttırılmalı", 1'i "Öğretim elemanları yeterli donanuma sahip olmalı", 1'i "Yazı dersine gereken önem verilmeli", 1'i "Kaynak sıkıntısı giderilmeli" , 1'i "El yazısına önem verilmeli" biçiminde görüş belirtmiştir. Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu yazı dersinin içeriğinin ve yazı dersine ayrılan sürenin yetersiz olduğunu, derse gereken önemin verilmediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca alan uzmanı olarak yazı dersini veren öğretim elemanı sayısının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının konuya ilişkin görüşleri şu şekildedir:

*Daha geçtiğimiz haftalarda önümüzdeki eğitim-öğretim döneminde yazı dersi için neler yapılabileceği konusunda, grafik dersine giren hocalarımızla bir araya geldik ve bunun çözümü konusunda tartışmalar yaptık, neler yapabiliriz diye (...) Tartışmalar yapılırken şu tür çıkmazlara giriliyor. İşte deniliyor ki, bilgisayarlar sonuçta birçok yazı karakterini bünyesinde barındırıyor. İstenildiği zaman istenilen karakter seçiliyor ve dolayısıyla böyle çok fazla yazı dersine önem vermenin artık günümüzde saçma olduğu veya yersiz olduğu buna harcanacak olan zamanın, farklı birtakım derslere verilmesi gerektiği söyleniyor. (...) Bunların yazı dersinin içeriğinin çok iyi bilinmemesinden kaynaklandığını düşünüyorum (...) bu dersi verecek, ciddi anlamda verebilecek eleman da yok. Türkiye genelinde belki yok. İşte isim sayabileceğimiz üç beş kişi anca vardır. Bunlar da artık hani bilmiyorum müfredat olarak bir şey öğretmiyorlar. Sadece belli kurallar vardır o kurallar içerisinde işte yazının nasıl kullanılması gerektiğini, kompozisyon içerisinde nasıl verilmesi gerektiği konusunda bilgiler veriliyor. (...) Yazı da tasarımın bir parçası kompozisyonun bir parçasıdır ama buna gereken önem verilmiyor. Çünkü dersi hocalar yani bizler çok iyi bilmiyoruz bize çok iyi öğretilmediği için çok iyi bilmiyoruz ve bunu öğrencilerimize maalesef aktaramıyoruz belki ondan kaynaklanıyor (ÖE5, st.27-52, st. 106-114, st.441-447 ).*

Nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgular incelendiğinde kimi öğretim elemanlarının, yazı dersinin, içerik, amaç ve uygulamalar bakımından farklı olması nedeniyle tipografi konularının öğretimine katkı sağlamayacağını, yazı dersinin temel düzeyde verilen ve öğretmenlik mesleğine yönelik bir ders olduğunu, yazı dersinin alan uzmanları tarafından verilmemesi nedeniyle tipografi konularının öğretimine katkı sağlamadığını belirttikleri görülmüştür. Ayrıca öğretim elemanlarının yazı dersinin içerik ve süre olarak yetersizliğinden, yazı dersine gereken önemin verilmemesinden, yazı dersini veren öğretim elemanlarının bilgilerini güncellememesinden ve yazı dersine yönelik yeterli kaynağın olmamasından kaynaklanan sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Araştırma sonuçlarına göre yazı dersinin tipografi eğitimine katkısına yönelik görüşlerdeki temel farklılıkların, var olan yazı dersi içeriğinin ve süresinin günün koşullarına ve beklentilerine yanıt verememesinden, öğretim elemanlarının yazı dersinin içeriğini farklı biçimlerde yorumlamasından ve uygulamalardaki farklı yaklaşımlardan kaynaklandığı söylenebilir.

## Öğretim Elemanlarının Yazı Dersinde Yaşanan Sorunların Çözümüne İlişkin Görüşleri

Öğretim elemanları yazı dersinde yaşanan sorunların çözümüne ilişkin önerilerde bulunmuşlardır. Anket verilerine göre yazı dersi ile ilgili olarak öğretim elemanlarından 6'sının "Dersin içeriği zenginleştirilmeli ve güncellenmeli", 4'ünün "Öğretim elemanı gerekli donanuma sahip olmalı", 2'sinin "El yazısına gereken önem verilmeli", 2'sinin "Süre arttırılmalı" biçiminde önerilerde buldukları görülmüştür. "Dersin içeriği zenginleştirilmeli ve güncellenmeli" bulgusuna ilişkin olarak öğretim elemanlarından biri "Yazı dersinin içeriğinin güçlendirilerek tipografi bilgilerinin verilmesi sağlanmalıdır" (a.n.36) biçiminde görüşlerini ifade ederken, bir diğer öğretim elemanı görüşlerini "...yazı dersinin içeriği, yetkili ve bu konuda deneyimli bir kurul tarafından hazırlanmalı (...) tarihsel gelişim süreçlerinin önemi öğrenciye kavratılmalı" (a.n.8) biçiminde belirtmiştir. Öğretim elemanları, yazı dersini veren öğretim elemanının gerekli donanuma sahip olması gerektiği konusunda öneride bulunmuşlardır. Bir öğretim elemanı, "Yazı dersini anasanat alanı grafik tasarım olan bir öğretim elemanı vermelidir" (a.n.11) biçiminde görüş belirtmiştir. Bir diğer öğretim elemanı ise "Her şeyden önce bir sanat eğitimcisinin güzel yazı teknikleri hakkında mutlaka bilgi ve beceri sahibi olması gerekir. Harfleri tanımalı her birinin kendine has yapı ve özelliklerinin olduğunun farkına varabilmelidir" (a.n.39) biçiminde görüş belirtmiştir.

Öğretim elemanları, yazı dersinin süresinin arttırılması yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Bir öğretim elemanı, yazı dersine yeterli süre ayrılmasına yönelik görüşlerini "(...) bu dersin saati arttırılarak birkaç döneme yayılmalı" (a.n.8) biçiminde belirtmiştir. Öğretim elemanları, öğretmen adaylarının ilgili derslerde öğrencilerine güzel ve doğru yazı yazmayı öğretebilmeleri için, yazı dersinde el yazısına önem verilmesi gerektiği belirtmişlerdir. Bir öğretim elemanı görüşlerini " (...) içerik olarak yazı ve tipografiyi kapsayan derslerde, ilköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik uygulama ve el yazısı örnekleri yaptırılarak önemi kavratılmalıdır" biçiminde belirtmiştir (a.n.8).

Öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmelerde araştırmanın 2. amacına bağlı olarak, öğretim elemanları, yazı dersi ile ilgili yaşanan sorunların çözümüne ilişkin olarak çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Öğretim elemanlarından 7'si "Yazı dersinin içeriği güncellenmeli ve zenginleştirilmeli", 4'ü "Ders saati arttırılmalı", 3'ü "Öğretim elemanları yeterli donanuma sahip olmalı" önerisinde bulunmuşlardır. Öğretim elemanları, yazı dersinin içeriğinin güncellenmesi ve zenginleştirilmesine ilişkin görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

*Çok sağlıklı bir içerik düzenlenmesi gerekiyor (...) Yazı dersi grafik anasanat atölyedeki öğrenciler açısından önemli değil, tüm öğrenciler açısından da önemli. Bunu da gördüğüm için bu dersin yeniletilmesinde ve iyileştirilmesinde yarar var diye düşünüyorum. Ayrıca yazı dersinin adının Yazı ve Tipografi olarak değiştirilmesi gerekir (ÖE4, st.63-75, st.215-218). Özellikle günümüzde bilgisayar teknolojisinin gelişmesi ve hayatın her alanına girmesi nedeniyle tipografinin çok önem kazandığını düşünüyorum. Dolayısıyla öğrencinin tipografiyi tüm boyutlarıyla yazı dersinde öğrenmesi gerekiyor (...). Genişletmeli, çağa ve teknolojiye yaklaştırılmalı. Yazı dersinde öncelikle müfredatta yer alan belli yapıları ve tipografi bilgileri verilmeli. Benim çok önemseydiğim şey özgün bir Türk tipografisi oluşturulamadı. Bunun için bu okulların böyle bir sorunu üstlenmesi en azından grafik tasarım eğitimi alan öğrenciler yazı derslerinde ya da adı ne olursa özgün harf karakteri yaratmaya çalışmalı. Öğretme biçiminde uygulamanın yoğun olması gerektiğini ama uygulamanın da tek boyutlu olmaması gerektiğini düşünüyorum. Hem tasarım programlarıyla bilgisayarda ama el ve küçük motor gelişimlerini hesabına tabi onların çok daha önceden hazır bir*

*biçimde gelmesi işimizi kolaylaştırır ama eğer öyle bir eksiği varsa öğrencinin, hem kuram hem pratik ikisinin at başı gitmesi gerektiğini düşünüyorum (...) Yazı adının da tipografi olarak değiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum (ÖE3, st.22-27, st. 31-43, st. 162-164).*

*Yazı dersinde her şeyden önce resim-iş alanından mezun olan öğrencinin uygun bir el yazısı geliştirmesi, bunu çevresine estetik olarak sunulması amaçlanmaktaydı. Yani genel olarak bu çıkış noktasından hareket edilmiştir. Yazı dersi tipografi öğretimiyle yakından ilişkili aslında günümüze baktığımızda. Ama geçmişteki genel tavrının hala sürdürüldüğü görülüyor. Yazı dersleri işte bu etkilerle yapılan bir ders ama yazı dersinin içeriklerini aslında tipografiyle çok kolayca ilişkilendirmekte gerekiyor. Bu açıdan bakıldığı zaman resim-iş öğretmenliği programı içinde yazı derslerinin ders içeriklerinin mutlaka güncellenmesi, tipografi açısından gerekli olduğu düşüncesindeyim (...) Yazı dersleri bu açıdan tipografi öğretimiyle birlikte olmalı ve geçmiş etkileri biraz daha kamufle etmeliyiz. Çünkü gelişim açısından bakıldığında bunun sağlamadığı çok açıkça görülebiliyor. Ders içerikleri konusunda da her öğretmene düşecek görevler olarak değil de bunun içeriği, yetişen tasarımcılar konusunda birlikte düşünülmeli. Tabi bu bir dünya görüşü, her şeyden önce yani sanat eğitimcisinin tipografi konusunda, görseller konusunda geniş bir vizyona sahip olması lazım (ÖE6, st. 40-60).*

Öğretim elemanları, yazı dersine ayrılan sürenin dersin içeriğine göre yetersiz kaldığını ve ders saatinin arttırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarından ÖE6, yazı dersinin tipografiyle birleştirilerek “(...) öğretme biçimleri arasındaki ilişkiler de kurularak ders saati sayıları arttırılabilir” (ÖE6, st.50-52) biçiminde görüş belirtmiştir. Öğretim elemanları yazı dersini veren öğretim elemanlarının yeterli donanıma sahip olması ve yazı dersine “(...) bu konuda uzman olan kişilerin, güncel tipografik ve tasarım anlamındaki birçok konudaki gelişmeleri ve ilerlemeleri takip eden birilerinin girmesi” (ÖE4, st. 58-63) gerektiği yönünde önerilerde bulunmuşlardır. Nitel verilerden elde edilen bulgulara göre öğretim elemanlarının, yazı dersi içeriğinin tipografi öğretimi destekleyecek biçimde zenginleştirilmesine ve güncellenmesine, ders saatinin arttırılmasına ya da yazı dersinin tipografi dersleriyle desteklenmesine, yazı dersine gereken önemin verilmesine, yazı dersini veren öğretim elemanlarının bilgilerini güncellemesine, yazı ile ilgili kaynakların arttırılmasına ve el yazısına önem verilmesine ilişkin önerilerde buldukları görülmüştür.

### **Öğretim Elemanlarının Tipografi Konularının Öğretiminde Gerçekleştirdikleri Uygulamalar**

Öğretim elemanlarının grafik atölye dersinde tipografi konularının öğretiminde gerçekleştirdiği uygulamalara ilişkin bulgular; süre, amaç, planlama, etkinlikler, çalışmalar, araç-gereçler, öğretim yöntem ve teknikleri, uygulamalar ve değerlendirme olarak sıralanmıştır.

Öğretim elemanlarına, RİE ABD lisans programlarında tipografi ile ilgili seçmeli ders olup olmadığı ve grafik tasarım derslerinde tipografi konularının öğretimine ne kadar yer verdikleri sorulmuştur. Yalnızca 3 öğretim elemanı (% 6,7) bu soruya evet yanıtını vermiş, diğer 42 kişi (% 93,3) programlarında tipografi ile ilgili seçmeli ders olmadığını belirtmiştir. Programlarında tipografi ile ilgili seçmeli ders olduğunu belirten katılımcılara dersin adı, kaç dönem olduğu, derslerin saati ve kredisi sorulduğunda 1'i "Bilmiyorum" (a.n.1), 1'i "Güzel

*Yazı Teknikleri 1+2 Güz Yarıyılı*” (a.n.22), 1’i *“Yazı. 3.sınıf. İlk dönem. 4 saat”* (a.n.37) biçiminde yanıt vermiştir. Katılımcıların önemli bir yüzdesi (% 45,24) grafik atölye dersinde tipografi konularının öğretimine gerekli olduğunda yer verdiklerini, % 7,14’ü ise nadiren tipografi konularının öğretimine yer verdiklerini belirtmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen öğretim elemanlarından, 3’ü atölye (grafik) dersinde tipografi konularının öğretimine *“Gerekli olduğunda”* (a.n.5,10,33), 1’i *“Yarıyıl planında belirtilen haftalarda”* (a.n.5), 1’i *“Her proje kapsamında”* (a.n.22), 1’i *“2 hafta”* (a.n.31), 1’i *“2.sınıfta 1 dönem”* (a.n.33), 1’i *“Dönem içinde 2 hafta 12 saat”* (a.n.45) yer verdiklerini belirtmiştir.

Öğretim elemanlarının *“RİE ABD’nda tipografi ayrı bir ders olarak yer almalı mı?”* sorusuna ve tipografinin ayrı bir ders olması gerektiğine ilişkin görüşleri incelediğinde öğretim elemanlarının 36’sı (% 80), tipografinin RİE ABD’nda ayrı bir ders olarak yer alması gerektiğini, 9’u (% 20) tipografinin ayrı bir ders olarak yer almaması gerektiğini belirtmişlerdir. Tipografinin programda ayrı bir ders olarak yer alması gerektiğini düşünen öğretim elemanlarının görüşlerinin dağılımına bakıldığında, 17’si (% 47,22) tipografinin zorunlu ders, 16’sı (% 44,44) seçmeli ders, 3’ü (% 8,33) ise hem seçmeli hem de zorunlu ders olarak programda yer alması yönünde görüş belirtmişlerdir.

Tipografi öğretiminin amaçlarına ilişkin görüşler incelendiğinde hiçbir soruya öğretim elemanları tarafından çok önemsiz yanıtın verilmediği görülmektedir. Verilen tüm maddelerde dağılımın önemli ve çok önemli başlığı altında yoğunlaştığı görülmektedir. Tipografi öğretiminin amaçlarından *“Tipografinin grafik tasarımdaki yeri ve önemini kavrama”* amacını öğretim elemanlarının % 77,78’i *“çok önemli”* olarak belirtmiştir. *“Tipografinin uygulama alanlarını ve uygulama ilkelerini öğrenme”* amacını, öğretim elemanlarının % 62,22’si *“çok önemli”*, *“Tipografinin tarihsel gelişimini öğrenme”* amacını ise öğretim elemanlarının % 55,56’sı *“önemli”* olarak belirtmiştir. Genel olarak öğretim elemanlarının, *“Tipografinin grafik tasarımdaki yeri ve önemini kavrama”*, *“Tipografinin uygulama alanlarını ve uygulama ilkelerini öğrenme”*, *“Tipografi ve yazı ilişkisini kavrama”* ve *“Temel harf biçimlerini ve yazı çeşitlerini öğrenme”* biçiminde belirlenen öğretim amaçlarına, diğer amaçlardan daha ağırlıklı olarak önem verdikleri söylenebilir. Bu amaçlar içerisinde yer alan *“Tipografi ve yazı ilişkisini kavrama”* amacının, önemli ve çok önemli yüzdelerinin toplamına bakıldığında (% 100) oranında olduğu görülmektedir.

Öğretim elemanlarına tipografi konularının öğretimini planlarken nelere dikkat ettikleri açık uçlu soru ile sorulmuştur. Araştırmanın 3. amacına ilişkin olarak öğretim elemanlarına *“Grafik Tasarım derslerinde tipografi ile ilgili kuramsal ve uygulamalı konuları nasıl öğretiyorsunuz? Örnek vererek anlatabilir misiniz?”* sorusu yöneltilmiştir. Anket verilerine göre tipografi konularının öğretiminin planlanmasında öğretim elemanlarının 15’i *“Farklı konu ve tekniklerle uygulama yapılması”*na, 9’u *“Konuya göre planlama yapma”*ya, 7’si *“Kuramsal bilgi verme”*ye, 5’i *“Tipografiyi kavratma”*ya yönelik çalışmalar yaptırmaya, 5’i *“Proje çalışmalarını yaptırmaya”*ya, 5’i *“Örneklerle konuyu açıklama”*ya, 4’ü *“Çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanma”*ya, 3’ü *“öğretim süreci”*ne, 3’ü *“Araştırmaya yönlendirme”*ye, 2’si *“Olanaklar (fiziki donanım, araç-gereç, maliyet)”*a dikkat ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretim elemanları tipografi konularının öğretiminde ve proje çalışmalarında farklı konu ve uygulamalarla tipografiyi kavratmaya önem verdiklerini ifade etmişlerdir. Öğretim elemanlarının tipografi öğretiminin planlanması, gerçekleştirdikleri çalışmalar ve öğretim sürecine ilişkin olarak görüşleri şu şekildedir:

(...) farklı yazı yazma yüzeyleri hakkında düşünmesi ve kurşunkalem, mürekkep, pastel, yağlı boya, fotoğraf vb. farklı teknikler aracılığıyla projeyi deneyimlemesi konusunda

*öğrenciyi destekliyorum. Sonraki aşamada Freehand ve ardından Photoshop programlarına geçerek dijital ortamda çizim yaptırıyorum (a.n.11).*

Görüşmelerden elde edilen verilere göre tipografi konularının öğretiminde, öğretim elemanlarından 8'i "Uygulama yaptırma" , 6'sı "Kuramsal bilgi verme" öğretim yöntemlerinden yararlandıklarını belirtmiştir. Verilen yanıtlar incelendiğinde, öğretim elemanlarının öğrencilere tipografi ile ilgili kuramsal bilgileri, uygulamaya geçmeden önce ya da uygulama ile birlikte verdikleri anlaşılmıştır. Öğretim elemanları tipografi ile ilgili konuların öğretiminde tipografi ile ilgili kuramsal bilgi verdiklerini, öğrencileri araştırma ve inceleme yapmaya yönlendirdiklerini belirtmişlerdir. Öğretim elemanları bu konudaki görüşlerini ve tipografinin yer aldığı çalışmalarda izledikleri yöntemleri şöyle açıklamıştır:

*(...) ilk önce tipografinin ne olduğunu örnek göstererek anlatıyorum. Hatta bir matbaada tipografiyi görmelerini sağlamaya çalışıyorum. Belki eski basım yöntemleri çok yok ama tipografinin içine giren tüm hurufatı tanımları tasarımlarına yansıtacaktır diye düşünüyorum. Dolayısıyla önce kendi kaynaklarımla, yansıtıcı da kullanarak ama onun ötesinde gazete, dergi, günümüzden ya da eski basımlı olanlarını inceleyerek onlarla birlikte eleştirerek, soru cevap yöntemiyle anlatıyorum (ÖE3, st. 55–62).*

*Tipografik düzenlemeyle, kompozisyonla yazıyı birleştirme çalışmalarını yapmaya çalışıyorum. Dolayısıyla hem harfi tanıyor hem harfin deformasyonunu sağlayabiliyor. Deformasyon anatomik yapısını öğretiyor diye düşünüyorum ama aynı zamanda yazıyla oluşturulmuş bir görselin metinle ilişkisini kurmaya çalıştırıyorum. Tabi yazı, boşluk, zemin ilişkilerini algılatmaya çalışıyorum (ÖE3, st.65–70).*

Tipografinin, bir kavram olarak diğer kavramlarla birlikte kullanılmasına yönelik çalışmalara yer verdiğini belirten öğretim elemanlarından ÖE6, kompozisyon ilke ve elemanlarının tipografi çalışmalarında kullanımının önemine de değinmiştir (ÖE6, st.65–108). Öğretim elemanları, tasarım çalışmalarında öğrencilerin geleneksel yöntem ve/veya bilgisayardan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarından ÖE7, öğrencilerin tasarım çalışmalarında bilgisayardan yararlandıklarını ancak, tasarım için ön hazırlık yapmamaları nedeniyle ağırlıklı olarak geleneksel yöntem ve tekniklerle tasarım yapılmasına önem verdiğini belirtmiştir (ÖE7, st.123–134). Konuyla ilgili olarak diğer öğretim elemanları görüşlerini şöyle açıklamıştır:

*Bilgisayar ortamında bu düzenlemeleri yapabilecekleri gibi, elle de bir tane yapmalarını istiyorum (...) Çünkü o tipografide gerçekten su anlamda önemli. O harfin kıvrımını, o harfin düzlüğünü, o harfin kalınlığını (...), harfin sertliğini, yumuşaklığını hissedebilmesini, elle yapılan bir çalışmayla da onu hissetmesini istiyorum (ÖE4, st.105–114).*

*(...) ilk uygulamamızı kolaj yöntemiyle yapıyoruz. Çocuklar gazete dergilerden düzenliyorlar. Ondan sonra çizerek, çizim malzemelerini kullanarak tipografiyle düzenlemeler, kompozisyon kurmalar yaptırıyorum (...) cetvel, pergel, eğribollar kullanarak harfin yapısını öğretmeye çalışıyorum (...) Bilgisayardaki bazı programlarda harfin yapısını bozup, tekrar eski haline getirip uygulamalar yapıyoruz (ÖE3, st.62 - 83).*



Elde edilen nicel ve nitel bulgulara göre, öğretim elemanlarının, tipografi öğretimine ilişkin olarak konuya göre planlama yaptıkları, farklı konu ve tekniklerden yararlanılarak uygulama yaptıkları anlaşılmıştır. Öğretim elemanlarının kuramsal bilgi vermeye, tasarım çalışmalarını tipografiyi kavratmaya, tipografi ve grafik tasarım ilişkisine yönelik proje çalışmaları yaptırmaya, örneklerle konuyu açıklamaya, öğrencileri konu öncesi araştırma yapmaya yönlendirdikleri ve çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden yararlanmaya dikkat ettikleri görülmüştür.

Öğretim elemanlarına, tipografi öğretimini desteklemeye yönelik etkinlik gerçekleştirip gerçekleştirmedikleri sorulmuştur. Bu duruma ve etkinlik gerçekleştirdiklerini ifade eden öğretim elemanlarının ne tür etkinlikler gerçekleştirdiklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu (% 75,6) tipografi öğretimini desteklemeye yönelik etkinlikler gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Gerçekleştirilen bu etkinliklerin ise sırasıyla, grafik tasarım/tipografi sergisi (% 61.76), tasarım yarışmaları (% 61.76), matbaa gezisi (% 50), workshop (%26.47), konferans (% 14.71) ve diğer (% 2.94) etkinlikler olduğu görülmektedir.

Öğretim elemanlarına, grafik atölye derslerinde tipografinin yer aldığı ne tür tasarım çalışmalarına yer verdikleri sorulmuştur. Grafik atölye dersinde gerçekleştirilen tipografik tasarım çalışmalarının sırasıyla “Logotype çalışmaları” (% 82.93), “Tipografik düzenlemeler” (% 82.50), “Tipografik amblem çalışmaları” (% 80.95), “Kurumsal kimlik çalışmaları” (% 76.19), “Tipografik afiş çalışmaları” (% 69.05), “Tipografik imaj çalışmaları” (% 66.67) ve “Deneyisel tipografi çalışmaları” (% 44.74) olduğu görülmüştür. Diğer çalışmalara göre daha az yaptırılan çalışmalar ise sırasıyla “Sayısal font çalışmaları” (% 15), “Kaligrafik harf çalışmaları” (% 10) ve “Sayısal kaligrafi çalışmaları” (% 5) olarak belirlenmiştir. Öğretim elemanlarından 1’i “Mimaride tipografik imgelem” (a.n.13), 1’i “Font bozup yeni font oluşturma” (a.n.36), 1’i “Deneyisel tipografi” (a.n.41) biçiminde diğer seçeneğini yanıtlamışlardır. Grafik tasarım dersinde öğretim elemanlarının % 48,78’inin “Logotype Çalışmaları”na “çoğunlukla”, “Tipografik düzenlemeler”e % 52,50’sinin “çoğunlukla” yer verdiği, “Tipografik amblem çalışmaları”na ise % 35,71’inin “her zaman”, % 45,24’ünün “çoğunlukla” yer verdikleri anlaşılmıştır.

Öğretim elemanlarının grafik atölye dersinde tipografi konularının öğretiminde yararlandıkları araç gereçlere ilişkin görüşleri incelendiğinde, tipografi konularının öğretiminde yararlanan araç-gereçlerle ilgili bulgularda, çoğunlukla ve her zaman seçenekleri birleştirilerek en fazla kullanılanlar belirlenmeye çalışıldığında % 91,11 ile ilk sırayı bilgisayar almaktadır. Örnek çalışmalar ve internet seçeneklerinin her ikisi de % 86,67 ile ikinci sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Türkçe tipografi kitapları (% 77,78), font katalogları (% 71,11), yabancı dilde yazılmış tipografi kitapları (% 66,67), Türkçe grafik tasarım ve tipografi ile ilgili süreli yayınlar (% 64,44), kendi deneyim ve çalışmaları (% 54,55) ve görsel araçlar (% 52,27) izlemektedir. Bu araçlara nazaran daha az kullanılan öğretim materyallerinin, çok kullanılanlardan en az kullanılanlara göre bilimsel yayınlar (% 34,88), yabancı dilde grafik tasarım/tipografi ile ilgili süreli yayınlar (% 33,33), projeksiyon makinesi (% 27,27) olarak sıralandığı görülmektedir. Diğer seçeneğini işaretleyen ve öğretim materyallerini belirten öğretim elemanlarının 1’i “Workshop yoluyla” (A.n.1), 1’i “Gazete, dergi vb. malzemeler” (a.n.36), 1’i “Üretilmiş öğrenci çalışmaları üzerine eleştiri” (a.n.41) biçiminde yanıt vermiştir. Öğretim elemanlarının tipografi konularının öğretiminde en çok yararlandıkları araç gereçlere ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, en çok bilgisayardan yararlandığı, bunu örnek çalışmaların ve internetin izlediği ortaya çıkmıştır. Bunların yanı sıra, Türkçe tipografi kitapları, font katalogları, yabancı dilde yazılmış tipografi kitapları,

sürekli yayınlar, öğretim elemanlarının kendi deneyim ve çalışmaları ve film, video, slây, VCD, CD, DVD gibi görsel araçlardan da yararlandığı görülmüştür.

Öğretim elemanlarının, tipografi öğretiminde yararlandıkları öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma sıklığı incelendiğinde, en çok kullanılan yöntemlerin sırasıyla araştırma-inceleme yaptırma ( % 80,95), buluş yoluyla öğretim yöntemi ( % 78,05), proje yöntemi ( % 77,27), tartışma yöntemi ( % 69,05), soru yanıt yöntemi ( % 64,29), problem çözme yöntemi ( % 62,50), beyin fırtınası ( % 60,00), sunuş yoluyla öğretim yöntemi ( % 56,82), düz anlatım yöntemi ( % 52,38) ve örnek olay incelemesi ( % 47,62) olduğu söylenebilir. Görüldüğü gibi en az kullanılan yöntem olan örnek olay incelemesinde bile çoğunlukla ve her zaman yanıtlarını verenlerin yüzdesi % 47,62 olup, diğer yöntemlerin tamamında öğretim elemanlarının yarısından fazlası çoğunlukla ve her zaman yanıtlarını vermişlerdir. Diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılardan 1'i "*Grupla öğrenme*" (a.n.13), 1'i "*Deneme yanılma*" (a.n.36), 1'i "*Yaratıcı drama*" (a.n.38) yöntem ve tekniklerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının tipografi öğretiminde en çok yararlandıkları öğretim yöntem ve tekniklerine ilişkin verdikleri yanıtlar incelendiğinde, daha çok araştırma-inceleme yaptırma, buluş yoluyla öğretim yöntemi, proje yöntemi, tartışma yöntemi, soru-yanıt yöntemi, problem çözme yöntemi, beyin fırtınası, sunuş yoluyla öğretim yöntemi ve düz anlatım yönteminden yararlandıkları söylenebilir.

Öğretim elemanlarına, öğrencilerinin tipografinin yer aldığı tasarım çalışmalarını hangi yöntemle gerçekleştirdikleri sorulmuş; gibi öğretim elemanlarının büyük bir bölümü ( % 75,56), öğrencilerinin tipografinin yer aldığı tasarım çalışmalarında, hem geleneksel yöntemlerden hem de bilgisayar yazılımlarından yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Öğrencilerinin, tipografik tasarım çalışmalarında yalnızca bilgisayar yazılımlarını kullandığını ifade edenler toplamın % 20'sini, yalnızca geleneksel yöntemleri kullandığını ifade edenler ise toplamın % 4,44'ünü oluşturmaktadır.

Tipografi öğretiminde, öğretim elemanlarının öğrencilerin kullandığı bilgisayar yazılımlarına ilişkin verileri değerlendirildiğinde en fazla kullanılan yazılım Photoshop ( % 60) olup, bunu sırasıyla Freehand ( % 53,33), CorelDraw ( % 40), Illustrator ( % 33,33), InDesign ( % 22,22), diğer yazılımlar ( % 6,67), Q.XPress ( % 4,44) ve Fontographer ( % 4,44) izlemekte, Fontlab ise hiçbir öğrenci tarafından kullanılmamaktadır. Öğretim elemanlarından diğer seçeneğini işaretleyenlerden 1'i, öğrenci "*Hangi programı ya da programları biliyorsa onunla yapabilir*" (a.n.10), 1'i "*Ortaya çıkan yaratıcı ürün öğrenciyi hangi programa yönlendiriyorsa öğrenciler onu kullanıyor*" (a.n.33) biçiminde yanıt vermiştir. Öğretim elemanlarının yanıtları incelendiğinde, öğrencilerin kullandıkları bilgisayar yazılımlarının daha çok Photoshop, Freehand, CorelDraw, Illustrator ve InDesign olduğu belirlenmiştir. Resim ve fotoğraf düzenleme yazılımı olan bitmap tabanlı Photoshop'u kullananların yüzdesinin daha çok olduğu görülse de, Freehand, CorelDraw, Illustrator gibi vektörel tabanlı grafik tasarım yazılımlarının daha çok kullanıldığı, InDesign yazılımının da hem vektörel hem de görüntü işleme yazılımı olarak tercih edildiği görülmüştür. Font düzenleme ve font tasarımı yapma yazılımı olan Fontographer'ın çok az oranda kullanıldığı, Fontlab'ın ise hiç kullanılmadığı görülmüştür.

Öğretim elemanlarının, grafik tasarım dersinde gerçekleştirilen tipografik tasarım çalışmalarını değerlendirme ölçütlerine ilişkin görüşlerine bakıldığında hemen hemen tüm ölçütlerde çok önemli ve önemli biçimindeki yanıtların toplamı % 100 civarında olup, hiçbir ölçüt için önemsiz ya da çok önemsiz seçenekleri işaretlenmemiştir. Diğer seçeneğini işaretleyen ve değerlendirmede dikkat ettikleri ölçütleri belirten öğretim elemanlarından 1'i "*Çalışma mutlaka temiz ve iyi olmalı*" (a.n.23), 1'i "*Estetik değer taşımalı*" (a.n.33), 1'i "*Amaca*

uygun olmalı” (a.n.36) biçiminde görüş belirtmiştir. Öğretim elemanlarının yanıtları incelendiğinde, tipografik uygulamaları değerlendirmede belirtilen ölçütlerden en çok sırasıyla yaratıcılığa, özgünlüğe ve yazı karakteri seçimine önem verdikleri görülmüştür. Araştırmanın 3. amacına dönük olarak öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmeler sonucunda öğretim elemanlarının değerlendirmeye ilişkin görüşlerinden elde edilen bulgulara bakıldığında, tipografik çalışmaları değerlendirme ölçütlerini öğretim elemanlarından 4’ü “Tipografik düzenleme ilkelerine uygunluk”, 4’ü “Tasarımın amacı ve konusuna uygunluk”, 3’ü “Özgünlük ve yaratıcılık”, 3’ü “Sanatın ilke ve elemanlarını kullanabilme”, 2’si “Bireysel özellikleri yansıtmama”, 1’i “Süreci iyi kullanma” olarak belirtmiştir. Öğretim elemanları, tipografik çalışmaların tipografik düzenleme ilkelerine uygun olmasına önem verdiklerini belirtirken ÖE1 bu konuya ilişkin görüşlerini “(...) özellikle vurgulamak istediği şeyi yalnız bir şekilde, vurgulayıcı bir şekilde ve okunulurluk düzeyi nitelikli olacak bir şekilde hazırlamışsa, bunları temel alıyorum ve notlarını daha çok o şekilde veriyorum” (ÖE1, st.112–114) biçiminde ifade etmiştir. Tipografik çalışmaları değerlendirmede belirtilen diğer bulgularla ilgili olarak öğretim elemanları görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

*(...) öncelikle temel tasarım kurallarına, öğelerine öğrenci yer vermiş mi? ilkeleri, elemanları iyi kullanabilmiş mi? Özellikle siyah beyaz ve gri dengeler, kâğıdın üzerindeki kompozisyon öğelerine, oran orantıya ne kadar dikkat etmiş ve tipografik tasarımda (...) harfin anatomik yapısını ne kadar iyi kullanmış, bunlara çok önem veriyorum. Çünkü derslerin ilerleyen zamanlarında öğrenci bir puntodan yola çıkarak tipografik tasarım yapmak zorundadır. Yani bir punto 0,376 mm’ye eğer bunu kendi içerisinde katlamalı bir şekilde çoğaltarak, diyelim ki 150 puntoya kadar 200 puntoya kadar bir yazı tasarımı yapacak ise onu tipografik açıdan çok iyi değerlendirmek zorundadır. Çünkü tipografi sonuçta baskıyla yani matbaa geleneğiyle, matbaa teknolojisiyle içe olan bir teknik ve alandır. Bunların hepsini göz önüne alıp değerlendirme yapıyorum” (ÖE2, st.60–72).*

Öğretim elemanlarının, tipografik tasarımları değerlendirme ölçütlerine ilişkin görüşleri incelendiğinde, öğretim elemanlarının temel tasarım ve tipografik düzenleme ilkelerine uygun olmasına, tasarımın amacı ve konusuna uygun yazı karakteri seçilmesine, öğrencinin özgün ve yaratıcı olmasına, sanatın ilke ve elemanlarını kullanabilmesine, bireysel özelliklerini yansıtmamasına ve öğrencilerin süreci iyi kullanmasına önem verdikleri görülmüştür. Görüşme yapılan öğretim elemanlarından biri, uygulamaları değerlendirmenin yanı sıra öğrencilerin tipografi ile ilgili kuramsal bilgilerini ölçmek üzere yazılı sınav yaptığını belirtmiştir.

### **Öğretim Elemanlarının Tipografi Öğretiminde Sorun Yaşama Durumu İle Tipografi Öğretiminde Yaşanan Sorunlara ve Çözüm Önerilerine İlişkin Görüşleri**

Tipografi konularının öğretiminde sorun yaşama durumu ve sorun yaşadığını belirten katılımcıların yaşadıkları sorunlara ilişkin anket verilerinden ve araştırmanın 4. Amacına bağlı olarak öğretim elemanlarının tipografi öğretiminde yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşme verilerinden elde edilen bulgular incelendiğinde; anket verilerinden elde edilen bulgulara göre 29 öğretim elemanı tipografi konularının öğretiminde sorun yaşadığını, 13 öğretim elemanı tipografi konularının öğretiminde sorun yaşamadığını belirtmiştir. En çok sorun yaşanan konular, öğrenciden kaynaklanan sorunlar (% 68,97), Türkçe yazılı kaynak sıkıntısından kaynaklanan sorunlar (% 48,28) ve ders saati süresinin

yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar (% 48,28) olarak sıralanmakta; daha az sorun yaşanan konular ise öğretim yöntem ve tekniklerinden kaynaklanan sorunlar (% 10,34), diğer sorunlar (% 10,34) ve amaçların belirlenmesine ilişkin sorunlar (% 6,90) olarak sıralanmaktadır. Diğer seçeneğini işaretleyen öğretim elemanları arasında bir öğretim elemanı, özellikle Güzel Sanatlar Liselerinden gelen öğrencilerden kaynaklanan sorunlar yaşadığını belirterek bu konudaki görüşlerini, “Öğrenci kaynaklı sorunlar yaşıyorum. Örneğin, Güzel Sanatlar Liselerinden gelen öğrenciler her şeyi biliyor tavrı içinde ve popüler kültürün etkisiyle estetik beğenisi beklediğimiz seviyenin altında, kolaycı ve hazırcı” (a.n.1) biçiminde dile getirmiştir. Bir diğer öğretim elemanı, “1.sınıfta alınan Yazı dersinde yeterli öğretimin gerçekleştirilmemesinden” (a.n.38) kaynaklanan sorunlar yaşadığını belirtirken; bir diğer öğretim elemanı ise bölgesel koşullardan kaynaklanan “Nitelikli çalışmalar ile sıkça karşılaşamama sıkıntısı” (a.n.41) biçiminde görüşlerini dile getirmiştir. Öğretim elemanları tipografi öğretiminde yaşadıkları sorunlara, ankette yer alan açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlarda da değinmişlerdir. Öğrenciden kaynaklanan sorunlara ilişkin olarak bir öğretim elemanı, öğrencinin teknolojiyi amaca uygun kullanmamasına ve kopyacılığa yönelmesine ilişkin görüşlerini, şöyle açıklamıştır:

*Günümüz öğrencileri kendilerine verilen araştırma konularını internetten “indirerek” görevlerini yerine getirdiklerini düşünmektedirler. İnternetteki bilgilere eleştirel bir gözle bakabilmek bir yana o bilgileri “copy paste” yöntemiyle doküman haline getirmekte hiçbir sakınca görmemektedirler” (a.n.11).*

Tipografi konusunda yaşanan kaynak sıkıntısıyla ilgili olarak bir öğretim elemanı, “Ülkemizde tipografi üzerine çalışma yapan, kitap yayınlayan çok az kişi var. Genellikle kitaplarda bölüm olarak yazı tipografi başlığı altında veriliyor (...) Bu konuda kaynak sıkıntısı yaşanmaktadır” (a.n.36) biçiminde görüş belirtmiştir. Ders saatlerine ayrılan sürenin yetersizliği ve araç-gereç sıkıntısıyla ilgili olarak bir öğretim elemanı ise görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

*Seçmeli sanat dersi olarak Grafik Tasarım derslerini yürütmekteyim. Ancak ders saatlerinin yetersizliği, grafik ve tipografi konularının kapsamının çok geniş olması, bir de seçmeli ders olması sıkıntılar yaratmakta. Bilgisayar teknolojisinin yeterince kullanılamaması, gerekli alt yapının oluşturulamaması da cabası. Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Tasarım bölümünde eğitim almış birisi olarak, resim-iş öğretmenliği müfredatına bağlı olarak gerçekten zoru başarmaya çalışıyoruz. Grafik tasarım, tipografik, reklam ambalaj tasarımı illüstrasyon hepsi farklı içeriklere sahip olan ancak bütünü oluşturan dersler. Hepsini haftada 4 saatlik bir derste vermeye çalışmak sağlıklı olmasa da elimden geldiğince öğrencileri yetiştirmeye çalışıyorum (a.n.2).*

Öğretim elemanlarının tipografi öğretiminde yaşadıkları sorunlara ilişkin görüşme verilerinden elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretim elemanlarından 9’u “Öğrenciden kaynaklanan sorunlar”, 5’i “Yeterli sayı ve nitelikte yazılı kaynağın olmayışı”ndan kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. “Diğer” grubunu oluşturan sorunlar ise, “bilgisayarlarla ilgilenen teknik elemanın bulunmayışı” (ÖE1, st.144–146), “ayrı bir tipografi dersinin olmayışı” (ÖE7, st.70–71) ve “Araç-gereç ve fiziki donanımın yetersiz oluşu” (ÖE3, st. 49–50) olarak belirlenmiştir. Öğrencilerden kaynaklanan sorunlara ilişkin olarak öğretim elemanları görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

(...) liselerden ve özellikle Anadolu Meslek Liselerinden gelen öğrenciler şişirilmiş bir egoyla geliyorlar. Yanlış bilgileri var ve bu yanlış bilgilerini değiştirmekte zorlanıyoruz (...) Harf fontlarını tanımıyorlar (...) Benim tipografi öğretiminde karşılaştığım en temel sorunlar bunlar. Evet, tipografi sözcüğünü de bilmiyorlar (ÖE3, st.83–98).

(...) bütün yazıları okunma kolaylığına okunma alışkanlığına bakmaksızın her şeyde yukardan aşağı dizme eğilimi vardır öğrencilerde. Benim en sık karşılaştığım sorun bu. (...) yabancı kelime kullanımı da çok önemli bir sorun olarak görüyorum (...) Türkçe, kendi dilini çok iyi bilmeyen bir insanın tipografiyi tanınması, anlaması, bilmesi de o ölçüde çok zor oluyor (ÖE3, st.199–221). En önemli şey tipografik düzenlemelerde yazı karakterinin seçimi, ondan sonra yazının büyüklüğü küçüklüğü. Bunları öğrencilerin maalesef anlamaları uzun bir süreç istiyor. Çünkü dünkü değerlendirmelerde de hep biçime uygun yazı seçemediklerini gördüm. Ya büyük, ya karakterler farklı, ya dizilişleri iyi değil (ÖE4, st.136–140). (...) yazı ve yazıyla ilgili olan sorunlarını halletmiş olan öğrenciler tipografik düzenlemeleri daha çok yeğler hale geliyor (...) ama yazıyla sıkıntı veyahut da temel konuyla ilgili sıkıntıları varsa ki, genelde var kişilerin yaptığı şey şu gayet basit, yani kitap kapağını temel bir resim, kitabın başlığı, var olan bir yazı karakteri onu kullanmakla iş bitmiş oluyor. Ama hiçbir zaman için tipografi ve uygulamalarıyla ilgili amacına hizmet etmemiş oluyor” (ÖE7, st.94-102).

Öğretim elemanı ÖE3, görsel ve yazılı medyada yabancı kelimelerin yoğun olarak kullanılmasının bilinçli olarak tercih edildiğini, bu konuda devlet politikasının olmadığını, toplumun görsel algılamalarının olumsuz biçimde yönlendirildiğini belirtmiştir. Öğrencilerin bunlardan etkilenerek çevresinde gördüğü örnekleri çalışmalarına doğrudan aktardığını belirtmiştir (ÖE3, st.212–218). Öğretim elemanları öğrencilerin bilgisayar teknolojilerini doğru ve amaca uygun kullanmadıklarından ve grafik tasarım yazılımlarını tanımamalarından kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu tipografi konularının öğretiminde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgular incelendiğinde, öğretim elemanlarının en çok öğrenciden kaynaklanan sorunlar, Türkçe yazılı kaynak sıkıntısından kaynaklanan sorunlar ve ders süresinin yetersizliğinden kaynaklanan sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır. Bunların yanı sıra görüşme verilerinden elde edilen bulgulara göre öğretim elemanları ayrı bir tipografi dersinin olmayışından, araç-gereç ve fiziki donanımın yetersiz oluşundan kaynaklanan sorunlar yaşadıklarını vurgulamışlardır.

### **Öğretim Elemanlarının Tipografi Öğretimine ve Yaşanan Sorunların Çözümüne İlişkin Görüş ve Önerileri**

Öğretim elemanlarına, grafik tasarımı dersinde tipografi konularının öğretimine ve sorunların çözümüne ilişkin önerilerinin neler olduğu anket formunda açık uçlu soru ile sorulmuştur. Anket verilerinden elde edilen bulgular ile araştırmanın 4. Amacına yönelik, tipografi öğretimine ve yaşanan sorunların çözümüne ilişkin öğretim elemanlarıyla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre öğretim elemanlarından 9’u “Tipografi ve önemi kavratılmalı”, 6’sı “Teknolojiden yararlanılmalı”, 7’si “Grafik tasarımı derslerinde tipografiye yeterli süre ayrılmalı”, 4’ü “Çok sayıda ve çeşitli örnekle öğretim desteklenmeli”, 4’ü “Kuramsal bilgiye yer verilmeli”, 4’ü “Öğretim elemanı yeterli donanıma sahip olmalı”, 3’ü “Tipografi ayrı bir ders olmalı”, 2’si “Geleneksel öğretim yöntem ve tekniklerine yer verilmeli”, 2’si “Yerli ve yabancı kaynak sayısı arttırılmalı” biçiminde önerilerde bulunmuşlardır. Öğretim elemanları grafik

tasarım elemanı olarak tipografinin ve tipografi öğretiminin öneminin kavratılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuyla ilgili olarak bir öğretim elemanı görüşlerini “Tipografinin grafik tasarımın vazgeçilemez, ana ögesi olduğu ve kendine özgü ilke ve prensipleri olduğu gerçeği ders içeriklerinde yer almalı ve iki ders bu temel üzerinde yürütülmelidir” (a.n.17) biçiminde ifade ederken, bir diğer öğretim elemanı “Günümüz medya evreninde kısa süreli hızlı ve nitelikli bilgilenme çok önemlidir. Bu nedenle tipografi öğretimi grafik tasarım dışında da önemsenmelidir” (a.n.4) biçiminde görüş belirtmiştir. Tipografinin öneminin kavratılması amacıyla çevrede bulunan tipografik örneklerin incelenmesine yönelik öneride bulunan bir öğretim elemanı ise görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

*Tipografi öğretiminin önemini vurgulamak için, ders gereği yapılan kent ve iş merkezi gözlem turlarında görülen yanlış uygulamalar saptanarak, fotoğrafları çekilerek kayıt altına alınmalı, atölye ortamında dersi alan öğrencilerle tartışmalıyız. Özellikle kamu ve özel kuruluşlarda benzer yanlışlar görüldüğünde yazılı olarak haber verilerek yanlış uygulamaların düzeltilmesi istenmelidir. Çoğu iş yerlerinin kurumsal kimliklerinin oluşturulması konusunda öğrencilerin devreye sokularak tasarım yapmaları düşünülmeli (a.n.43).*

Öğretim elemanları grafik tasarım derslerinde tipografi öğretimine daha çok yer ayrılması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu konuya ilişkin olarak bir öğretim elemanı görüşlerini “Grafik tasarım derslerine başlanmadan önce yazı dersi de almış olsalar da, tipografi konuları önceden ve ağırlıklı olarak verilmeli, doğru ve yanlış örnekler uygulama alanlarında gösterilmeli” (a.n.43) biçiminde belirtmiştir. Öğretim elemanları bilgisayardan ve İnternette tipografi öğretiminde destekleyici bir öğretim yöntemi olarak yararlanılmasını önermişlerdir. Öğretim elemanlarının bu konuya ilişkin önerileri şu şekildedir:

*İnternet birçok işlevinin yanı sıra, bilgiye erişimi sağlayan bir mekanizmadır. Bu anlamda interneti tipografi eğitiminin hizmetine sunmak, teorik bilgilerin bir arada bulunduğu bir ortam yaratmak adına kullanışlı olabilir” (a.n.11). (...) font tasarlama yazılımlarının kullanımı öğrencilere öğretilerek, yeni yazı biçimleri oluşturulabilir (a.n.36).*

Öğretim elemanları, çok sayıda çeşitli örnek ve uygulamalarla tipografi öğretiminin desteklenmesi gerektiğini “Öğretim süreci zengin nitelikli örneklerle desteklenmelidir. Öğrencilere deneysel çalışmalar yaptırılarak buluş gücü artırılmalıdır”(a.n.4) biçiminde dile getirmiştir. Bir diğer öğretim elemanı ise öğrencilerin çalışmalarında her türlü araç gereci kullanabilmesinin ve böylece el becerilerinin geliştirilmesinin önemine ilişkin görüşlerini “Verilen projelerde, her türlü araç-gereçle çözümler oluşturulması desteklenmelidir. Öğrencinin, yazının sahip olabileceği farklı görsel etkileri fark etmesi ve el becerisiyle deneyim kazanması öncelikli olmalıdır” (a.n.11) biçiminde belirtmiştir. Öğrencilerin diğer görsel iletişim araçlarında yer alan tipografik uygulamaları inceleyerek, ders saatleri içinde tartışılmasının tipografi öğretimine katkı sağlayacağını belirten bir öğretim elemanı ise görüşlerini şöyle açıklamıştır:

*Öğrencilerin gerek internet, gerek televizyon ve günlük, haftalık ve aylık medyanın tipografik yaklaşımla izlenmesi öğrenciden istenilmeli. Haftalık ders saatleri içinde getirilen iyi ve kötü örneklerin görselleştirilerek birlikte tartışılması da tipografi öğretimi için iyi bir yöntemdir (a.n.43).*

Araştırmanın 4. amacına yönelik olarak öğretim elemanları ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bulgulara göre 4 öğretim elemanı “Çok sayıda çeşitli uygulamalarla tipografi ve önemi kavratılmalı”, 4 öğretim elemanı “Öğretim örneklerle ve etkinliklerle desteklenmeli”, 6 öğretim elemanı “Tipografi ayrı bir ders olmalı” önerisini getirmişlerdir. Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu, çeşitli ve çok sayıda uygulamalarla ve örneklerle tipografi kavratılmalı; öğretimini desteklemek amacıyla çeşitli etkinlikler düzenlenmeli önerisinde bulunmuşlardır. Öğretim elemanlarından ÖE7 “(...) seminer türünde çalışmalar yapılabilir (...) bu tür şeyler öğrenciye daha çekici hale getirebilir (...).” (ÖE7, st. 212–218) biçiminde görüş belirtmiştir. Öğretim elemanlarından ÖE4, “(...) her şeyden önce, bu dersi verecek kişilerin bu konuda uzman olmaları gerekiyor (ÖE4, st.221) görüşüyle öğretim elemanlarının alanında uzman olmaları ve bilgilerini güncellemeleri gerektiğini belirtmektedir. Öğretim elemanlarından ÖE7, öğrencinin kopya çalışmalar yapmasını engellemek için, değerlendirme ölçütlerinin belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir (ÖE7, st.244–249). Görüşme yapılan öğretim elemanları, programda ayrı bir tipografi dersi olması gerektiği yönünde görüş belirterek, dersin içeriği ve süresine ilişkin çeşitli önerilerde bulunmuşlardır. Öğretim elemanları bu konudaki görüş ve önerilerini şu şekilde dile getirmişlerdir:

*(...) tipografi ile yazı arasında ilişki olmakla birlikte eğitim sistemindeki kopukluktan dolayı aksaklıklar olduğunu düşünüyorum ve bunun için de özellikle resim-iş öğretmenliği programında tipografinin ayrı bir ders olarak yani sadece yazı olarak değil, ayrı bir ders olarak okutulması taraftarıyım ki bunun sadece seçmeli değil, aynı zamanda zorunlu bir ders olarak konulmasını düşünüyorum (...) yazının ne olduğuyla ilgili ve tipografiyle arasındaki ilişkiyle ilgili olarak bir kavram kargaşası olduğunu düşünüyorum (...) tipografinin içinde aslında bir kültür var. Demek ki, sosyolojik bir yaşam biçimi var. Tabi insanların haykırışları var. Bazı sosyal olaylara karşı tepkileri var. Yani bu şunu gösteriyor, tipografi eşittir insan, yaşam biçimi. Yani insan kültürü. O nedenle onun ayrı bir alan olarak, bir disiplin olarak öğretilmesi için de ayrı bir ders olarak konulması gerektiğini düşünüyorum (ÖE1, st.54– 57, st.195–214).*

Öğretim elemanları öğrencilerin, öğretmen olarak atanamamaları olasılığı göz önünde bulundurularak, serbest meslek koşullarına göre yetiştirilmeleri ve öğrencilerin de günün koşullarına uygun olarak bilgilerini güncellemeleri, çalışmalarında özgün olmaları ve kendilerini serbest meslek koşullarına göre hazırlamaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Öğretim elemanlarından ÖE3, görüşlerini şu şekilde açıklamıştır:

*(...)grafik tasarım eğitimi veren kurumların bünyesinde küçük de olsa matbaa sisteminde bir mekânın oluşturulması, matbaa gibi hatta dışarıya sipariş iş yapabilen bir merkezinin olması gerektiğini düşünüyorum. Dolayısıyla öğrenciler oradan da uygulamayı reel olarak yaşarlar. Matbaaya giden çok az (...) Uzmanlık alanı değerlendirmede bence genel bir yapıya, ders içeriği de işleniş biçimi de böyle bir yapıya dönüştürülmeli. Hiç matbaa görmeden mezun olan öğrenci olmamalı (ÖE3, st.153–157, st.181–192).*

Öğretim elemanları çevrede tipografik kirliliğe neden olan olumsuz örneklerin azaltılmasının ve toplumun estetik beğeni düzeyinin geliştirilmesinin okul, çevre ve yerel yönetimlerin işbirliği ile sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Ayrıca eğitim sürecinde matbaa sahipleriyle ve tabelacılarla işbirliğinin, kendilerinin ve müşterilerinin bilinçlenmesi

bakımından oldukça önemli olduğunu dile getirmişlerdir. Öğretim elemanları bu konuya ilişkin görüş ve önerilerini şu şekilde açıklamışlardır:

*Resim yapan ya da bilgisayar programlarını kullanabilenler de grafiker olarak çıkıyor. Bence özellikle de en temel sorunumuz bu. Yozlaşan görsel grafik ürünleri içerisinde şu anda yaşamımız sürüyor. Bunun temelinde de bunun olduğunu düşünüyorum. Çünkü maliyeti ucuzlaştırmak için resim yapabilen birisine bir şeyleri çizdiriyorlar. Tekniğe de sahip elemanları var ellerinin altında hadi üstüne de bir yazı yapıştır tamam oldu. Ya da matbaalar özellikle bu anlamda maliyeti çok ucuzlaştıran. Bu işverenin de işine geliyor tabi. Dolayısıyla orda zaten bir estetize edilmemiş beğenisi gelişmemiş birisi oturuyor bir çocuk ama bilgisayardan çok iyi anlıyor hakikaten kurdu (...) Dolayısıyla grafik tasarımın toplumunda görsel zevkini geliştirme, eğitime görevini işletme yönünde bir bacağı kırıldığını düşünüyorum süreçte (...) sistemin hepsi birbirine bağlı. Ben temelde matbaaya bağlıyorum sorunu. Tabi müşterinin de ucuzlaştırma çabası matbaacının da işine geliyor (...) tabelalar da tabi bilinçaltını etkileyen önemli görsel unsurlardan biri kent mimarisi, kent yaşamı içerisinde. Tabelacıların da kesinlikle eğitimden geçmesi gerekiyor ya da onlara bir ölçüt getirilmeli ne bileyim bir standart getirilmeli, işte güzel sanatlar mezunu olmayan yapamaz denmeli gibi. Belki bu şeyde standartlar enstitüsüne de böyle bir talep götürülebilir (ÖE3, st.139-152, st.175-181, st.194-199).*

*(...) örneğin İstanbul'un sokaklarına çıktığımızda oradaki tabelalardaki görsel kirlilikten tutun, içinde yazı fontlarına kadar çok karışıklık olduğunu görmekteyiz. Peki, bunu nasıl değiştireceksiniz, yani bunun birkaç yöntemi var bunlardan birincisi sanat eğitimcilerinin iyi yetişmesi ve bunların da eğittikleri insanları yetiştirmektir. Sonra, bu işle uğraşan kişilerin de aynı zamanda zincirleme olarak kendilerini yetiştirmelerini sağlamak ve belediyelerin yani yerel yönetimlerin bunlara destek vermelerini sağlamak gerekiyor. Aksi takdirde bu karışıklık gittikçe daha da bizi rahatsız edecek duruma gelebilir (ÖE1, st.27-38).*

Nicel ve nitel verilerden elde edilen bulgulara göre, öğretim elemanları grafik tasarımda tipografinin önemini kavratılmasına, grafik atölye derslerinde tipografi öğretimine yeterli sürenin ayrılmasına, tipografi öğretiminde bilgisayar teknolojisi ve internetten yararlanılmasına, nitelikli örneklerle ve çeşitli etkinliklerle öğretimin desteklenmesine, öğrencilerin çeşitli yöntem ve teknikleri kullanabilmesine, öğretim elemanlarının bilgilerini güncellemesine, alan uzmanları tarafından ders verilmesine, tipografinin ayrı bir ders olmasına, öğrencilerin serbest meslek koşullarına göre yetiştirilmesine, tipografik kirliliğin önlenmesi için matbaalarla ve yerel yönetimlerle işbirliği sağlanmasına ilişkin önerilerde buldukları görülmüştür.

### SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu tipografi eğitiminin görsel sanatlar eğitimcisi yetiştirmede çok önemli ve gerekli olduğunu belirtmişlerdir. İyi bir sanat eğitimcisinin tipografi bilgisine sahip olması gerektiğini, toplumun estetik beğeni düzeyini geliştirme bakımından da tipografi eğitiminin sanat eğitiminde çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın ortaya koyduğu bu bulgu Yücebaş'ın (2006) araştırmasında elde edilen sonuçlarla da örtüşmektedir. Tipografi ve görseller (illüstrasyon ve fotoğraflar)



arasında bütünlük sağlamak için gerekli koşulları belirlemek ve sanat eğitimindeki önemini vurgulamayı amaçladığı çalışmada Tipografinin sanat eğitimindeki yeri ve önemine dikkat çekilmiştir. Öğretim elemanlarının grafik tasarım eğitimindeki önemi ve rolü vurgulanarak, grafik tasarım anasanat atölye derslerinde, tipografi konularının ağırlıklı olarak yer alması gerektiği belirtilmiştir. Bu yönüyle Yücebaş'ın (2006) sonucu bu araştırmanın sonucu ile örtüşmektedir.

Öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğu yazı dersinin tipografi eğitimine ve mesleki gelişime katkı sağladığını ifade etmiştir. Öte yandan kimi öğretim elemanları, yazı dersinin, içerik, amaç ve uygulamaların birbirinden farklı olması, süre bakımından yetersiz olması ve dersi veren öğretim elemanının yeterli donanıma sahip olmaması nedeniyle tipografi öğretimine katkı sağlamadığını ifade etmişlerdir. Yazı dersinin, temel düzeyde verilen ve öğretmenlik mesleğine yönelik bir ders olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim elemanlarının yazı dersine gereken önemin verilmemesinden ve yeterli kaynağın olmayışından kaynaklanan sorunlar yaşadıkları anlaşılmıştır. Bununla birlikte, tipografi konularının öğretiminde de çeşitli sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte büyük bir çoğunluğu, yazı ve atölye (grafik) dersini desteklemek üzere ayrı bir tipografi dersinin yer alması gerektiğini belirtmişlerdir.

Araştırmanın bu bulgusu Armutçu'nun (2006) araştırmasında ulaştığı Resim İş Öğretmenliği Programı Anasanat Atölye (Grafik) derslerinde tipografi öğretimine ayrılan sürenin yetersizliği ve tipografi konularının ilgili derste tüm yarıyıllarda verilmesi gerektiği; var olan uygulamalar çerçevesinde ve programda zorunlu olarak yer alan yazı dersinin içeriğiyle grafik tasarımın gereksinim duyduğu tipografi bilgisinin sağlanamayacağı bulgusuyla örtüşmektedir.

Öğretim elemanları daha etkili tipografi öğretimi yapılabilmesine ilişkin olarak; grafik tasarımda tipografinin öneminin diğer disiplinlerle ilişki kurularak kavratılmasına, tipografi öğretimine yeterli sürenin ayrılmasına, bilgisayar teknolojisi ve internetten yararlanılmasına, nitelikli örneklerle ve çeşitli etkinliklerle öğretimin desteklenmesine, öğrencilerin çeşitli yöntem ve teknikleri kullanabilmesine, yerli ve yabancı kaynak sayısının artırılmasına, öğretim elemanının ve öğrencilerin tipografi konusunda bilgilerini güncellemesine, öğrencilerin serbest meslek kofullarına göre yetiştirilmesine, dersin alan uzmanları tarafından verilmesine, tipografinin ayrı bir ders olarak yer almasına ve tipografik kirliliğin önlenmesi için matbaalarla ve yerel yönetimlerle işbirliği sağlanmasına yönelik önerilerde bulunmuşlardır.

Öğretim elemanları yazı dersi içeriğinin tipografi eğitimini destekleyecek biçimde zenginleştirilmesine, güncellenmesine, derse gereken önemin verilmesine, ders içeriğinin alan uzmanları tarafından düzenlenmesine, ders süresinin artırılmasına ya da yazı dersinin tipografi dersleriyle desteklenmesine, el yazısının öneminin vurgulanarak temel-yazı ve harf biçimlerinin öğretilmesine, teknolojiden yararlanılmasına, öğretim elemanlarının bilgilerini güncellemesine, yazı ile ilgili kaynakların artırılmasına ve özgün harf karakterlerinin tasarlanarak Türk tipografisinin oluşturulmasına ilişkin önerilerde bulunmuşlardır. Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler şöyle sıralanabilir:

- Yazı ve atölye (grafik) dersini desteklemek üzere ayrı bir tipografi dersine yer verilebilir. Ayrıca tipografinin diğer disiplinlerle ilişkisi kapsamında, kültürel, işlevsel, estetik ve sosyolojik boyutlarını içeren kuramsal bir dersle, tipografi öğretimi desteklenebilir. Tipografinin günlük yaşam ve kent estetiğine etkisinin kavratılması amacıyla çeşitli araştırmalara ve projelere yer verilebilir.

- Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri ve (Anadolu) Meslek Liseleri başta olmak üzere tüm liselerde, ilgili olabilecek derslerde görev alan öğretmenlere yönelik yazı, tipografi ve grafik tasarım alanında hizmet içi eğitim verilerek bilgileri güncellenebilir.
- Sınıf öğretmenleriyle işbirliği sağlanarak yazının ve tipografinin önemini kavratmak amacıyla ilgili olabilecek derslerde yazı ve tipografi konularına ve uygulamalarına yer verilebilir.
- Öğrencilerin ilköğretim okullarının yanı sıra matbaalarda ve grafik tasarım hizmeti veren çeşitli kuruluşlarda staj yapmaları sağlanabilir.
- Yazı dersinin içeriği günün koşullarına uygun bir biçimde güncellenebilir ve zenginleştirilip; dersin süresi arttırılabilir.
- Yazı eğitimi alanında uzman öğretim elemanlarının yetiştirilebilir; tipografi ve yazı ile ilgili Türkçe yayınların sayısı arttırılabilir, alan uzmanları tarafından eğitim kitapları hazırlanabilir ve yabancı dilde yazılmış kaynaklar alana kazandırılabilir.

### KAYNAKÇA

- Armutcu, E. (2006). Eğitim fakülteleri grafik tasarım ana sanat atölyeleri ders içerikleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Becer, E. (1999). *İletişim ve grafik tasarım*. (İkinci Baskı). Ankara: Dost Kitabevi.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (1992). *Qualitative research in education*. (Third edition). Boston: Allyn & Bacon A Viacom Company.
- Çilenti, K. (1979). *Eğitim teknolojisi: kavramlar, araç ve yöntemler, merkezler*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (Eds.). (1994). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kaptan, A. Y. (2005). Güzel sanatlar eğitimi bölümlerinde ders içeriği olarak yazı ve tipografinin önemi [Elektronik versiyon]. *Ondokuzmayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 48-58.
- Türnüklü, A. (2001). Eğitim bilim alanında aynı araştırma sorusunu yanıtlamak için farklı araştırma tekniklerinin birlikte kullanılması. *Eğitim ve Bilim*, 26 (120), 8-13.
- Uçar, T. F. (2004). *Görsel iletişim ve grafik tasarım*. (Birinci Baskı). İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Yıldırım A. & Simsek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (Beşinci Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücebaş, Ç. (2006). Grafik tasarımda görsel bütünlük oluşturmada tipografi ile görseller arasındaki ilişki ve sanat eğitimindeki yeri. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

# Practices of Writing and Typography Teaching at the Department of Fine Arts Education Workshop (Graphic Design) Course<sup>3</sup>

şirin BENUĞUR<sup>4</sup>

## Introduction

The term Typography presently includes the design of typefaces and text blocks, the arrangement of the relation between text and visuals, and application technology. As one of the most important design elements of graphic design, typography has an important place in graphic design education. Theoretical information about typography and practices for the aesthetic use of typography in the process of design of graphic products are carried out in the Department of Fine Arts Education Graphic Design Workshop Course. Typography education has a crucial place in the professional lives of students preferring to work as visual arts educators or graphic designers. In this respect, identifying the opinions related to the suggestions, problems and practices in the Department of Fine Arts Education may contribute to specifying the requirements of typography education. In this context, the general purpose of the research is to identify the opinions of the instructors in Graphic Workshop courses at the Department of Fine Arts Education on the subject of typography education and typography education practices.

## Method

As for this section, the USA's definition of Fine Arts Education was used to define the Department of Fine Arts Education. The research was figured on a scanning model. A description of the current situation was intended to be formed, based on the opinions of the instructors of FAE USA on typography education practices and typography education. The population is comprised of 55 instructors from these courses in 24 universities offering Graphic Workshop courses at the Department of Fine Arts Education in the Faculty of Education in Turkey. As the population was not large, instead of sampling, a "self sampling population" was accepted as the target population of the study for the aim of obtaining more reliable data (Cilenti, 1979, 102). Forty-five instructors participated in the research. Findings from the surveys in the quantitative aspect of the research were given as a percentage and frequency. By taking samples from the population, qualitative data from semi-structured interviews with nine instructors were digitized by analyzing with the descriptive analysis method.

## Findings

Regarding the place and importance of Typography education in training art educators, 14 of the instructors expressed their opinion as "very important and necessary for art education and educators", ten as "It contributes to the professional development of art educators", ten as "very important and necessary for graphic design education", eight as "It contributes to the individual development of art educators". Furthermore, they mentioned the meaning of

<sup>3</sup> This paper is based on a PhD study titled "The Faculties Views on the Teaching Practices of Handwriting and Typography in Graphic Studio Courses in Art Education Program at the Department Of Fine Arts Education"

<sup>4</sup> Assist. Prof. - Dumlupınar University Faculty of Fine Arts Department of Graphic - sirinbenugur@hotmail.com

typography in cultural and aesthetic aspects. Some instructors stated, *"Typography is a subject that primarily interests graphics designers"* and *"I do not think that typography is necessary for training art educators. I find it more necessary for graphic designers"*. When the findings from interviews were analyzed, the following responses were recorded regarding typography education: eight of the instructors said, *"It is important and necessary in the training of Art educators"*; three said, *"It is important and necessary in graphic design education"*; two said, *"It is important for the development of aesthetic inclination levels of society"*. Twenty-eight of the instructors expressed that the writing courses contributed to typography education, seventeen asserted the contrary. According to the findings from the interviews, three instructors stated their views as, *"Writing courses constitute the base for typography education"*, three as, *"Writing courses are related to typography education"*, and one as *"It provides professional contributions"*. Considering the findings from the interviews: ten of the instructors stated that writing courses did not contribute due to *"the difference of content, purpose and practices"*; nine stated *"its insufficiency in duration, content and practice"*; and five stated a *"lack of equipment for the instructor"*. According to survey data: six of the instructors suggested that *"The content of the courses should be enriched and updated"*; four said, *"The instructor should have the necessary equipment"*; two said, *"The requisite importance should be given to handwriting"*, and two said, *"Duration should be increased"* regarding the writing course. Thirty-six of the instructors expressed that typography should be a separate course, and nine asserted the contrary.

When the opinions regarding the aims of typography education are analyzed, *"Comprehension of the relation between typography and writing"* is ranked as %100 among the classifications of important and very important.. According to survey data, in planning the education of typography subjects: fifteen of the instructors paid attention to, *"Practicing different subjects and techniques"*; nine, *"Planning by subject"*; seven, *"Giving theoretical information"*; five making studies to *"make Typography understood"*; five *"to conduct projects"*; five, *"explain the subject with examples"*; four, *"benefit from various teaching methods and techniques"*; three, *"teaching process"* three, *"to direct research"*; two, *"the opportunities"*. A majority of the instructors (75.6%) stated that they were performing activities to support typography education. Typographic studies conducted in the courses were observed as follows: *"Logotype studies"* (82.93%), *"Typographic arrangements"* (82.50%), *"Typographic logo designs"* (80.95%), *"Corporate identity work"* (76.19%), *"Typographic poster designs"* (69.05%), *"Typographic image designs"* (66.67%) and *"Experimental typography designs"* (44.74%). In typography education, instructors benefit from computers first (91.11%) and case studies and the internet second (86.67%). It can be said that most widely used methods in typography education are research-analysis performance (80.95%), teaching method with invention (78.05%), and the project method (77.27%). A majority of the instructors (75.56%) stated that the students were making use of both traditional methods and computer software in design studies, including typography. While most widely used software is Photoshop (60%), this is followed respectively by Freehand (53.33%), CorelDraw (40%) and others. When the opinions of the instructors related to the evaluation criteria of typographic design studies are examined, answers such as *"very important"* and *"important"* are near 100% for almost all criteria. According to the findings of survey data, 29 instructors stated that they were facing problems in teaching typography subjects, 13 asserted the contrary. The most prevalent problems are student related (% 68.97), lack of Turkish resources (% 48.28) and insufficiency of course hours (% 48.28). According to the quantitative and qualitative findings, nine of the instructors suggested *"to make typography and its importance understood"*, six *"to benefit from technology"*, seven *"to spare enough time for typography in graphic design courses"*, four *"to*

*support teaching with numerous and various examples”, four “to mention on theoretical information”, four “to make instructors have sufficient equipment”, three “that typography should be a separate course”, two “that traditional teaching methods and techniques should be included”, two “to increase the number of domestic and foreign resources”.*

## **Conclusions**

A majority of the instructors stated that a good art educator must have knowledge of typography, and that typography education is important to develop an aesthetic inclination level of society by emphasizing the importance of typography education in visual arts educator training. While some instructors expressed that writing courses are contributing to typography education and professional development, others asserted the contrary due to some reasons. It is understood that the instructors face problems related to a lack of resources and that the requisite importance is not given to writing courses.

Instructors made suggestions as follows: to make the importance of writing and typography understood, to spare enough time, to benefit from computer technologies and the internet, to support teaching with competent examples and various activities, the use of different methods and techniques by students, to increase the number of domestic and foreign resources, update of the information, training of students according to self-employment conditions, to create courses given by domain experts, to cooperate with printing houses and local governments, and to make Turkish typography with unique typefaces. They stated that a separate typography course is required.

## **Discussions and Suggestions**

Instructors referring to the importance of typography education in training visual arts educators emphasized the necessity of typography education with regards to the development of the aesthetic inclination levels of society. This research finding coincides with the results obtained from the research of Yucebas (2006). In his study identifying the conditions to provide integrity between typography and images (illustration and photographs) and aims to emphasize its importance in art education, he draws attention to typography's place and importance in art education. By emphasizing the importance and role of the instructors in graphic design education, typography subjects should be mainly involved in graphic design art workshop courses. From this aspect, the result of Yucebas's research (2006) coincides with the result of this research. It is understood that the instructors have problems relating to a lack of sufficient resources and that the required importance is not given to writing courses. Most of them expressed that a different typography course should be available to support writing and workshop (graphic) courses. This finding of the research coincides with the finding of Armutcu (2006), which states the lack of duration given to typography education in Fine Arts Education Program Art Workshop (graphic) courses and the necessity to offer typography subjects in related courses in all semesters, and that the requisite typography knowledge cannot be provided in the scope of present practices and with the content of obligatory writing courses. Suggestions developed in line with the results of the research are as follows:

- Typography courses may be involved in the Fine Arts Education Program. Various research projects may be conducted to demonstrate the importance of typography in daily life and its effect on urban aesthetics.
- In-service training may be given to teachers carrying out related lessons at the

primary and high school level in the domain of writing, typography and graphic design.

- Internships for students in printing houses and various institutions offering graphic design services other than primary schools.

**Atıf için / Please cite as:**

Beniđur, ř. (2012). Resim-iř eğitimi anabilim dalı atölye (grafik) dersinde yazı ve tipografi öğretimi uygulamaları [Practices of writing and typography teaching at the department of fine arts education workshop (graphic design) course]. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi - Journal of Educational Sciences Research*, 2 (1), 147–176. <http://ebad-jesr.com/>